



Laiškai **LIETUVIAMS**

1956 SPALIS (OCTOBER) VOL. VII, No. 9

T U R I N Y S

ŠIRDYS, KURIOS IEŠKOJO TIESOS IR MEILĖS — Dr. J. Prunskis	257
DĖKOJU UŽ VISKĄ — I. Vaičiulėnaitė	260
DOGMOS PARADOKSAS (I) — Bruno Markaitis, S. J.	262
*** (eilėraštis) — J. Augustaitytė - Vaičiūnienė	267
NAUJOJI ŠEIMA — Kun. J. Petrėnas	268
SAŖMONINGIEJI IR NESAŖMONINGIEJI AUKLĖJIMO VEIKSNIAI — A. Liaugminas	270
MEILĖS GROŽIS IR JOS TRAPUMAS (II) — A. Grauslys	277
AR GALI BŪTI NORMALUS ŽMOGUS BE TIKĖJIMO? — Dr. P. Celiešius	284
IŠ FILMŲ PASAULIO — B. Markaitis, S. J.	287

Viršelyje: Madona, iš Michelangelo skulptūros "Pieta".

"Laiškai Lietuviams" leidžiami Tėvų Jėzuitų kas mėnesį, išskyrus liepos-rugpiūčio dvimėnesinį. Metinės prenumeratos kaina du doleriai. Atskiras numeris 20 centų.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J.

Redaktoriaus Padėjėjas — Bruno Markaitis, S. J.

Adminisiratorius — Petras Kleinotas, S. J.

Redakcijos ir Administracijos adresas: 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois,

Telefonas: HEmlock 4-1677.

LETTERS TO LITHUANIANS. Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois. Tel. HEmlock 4-1677. Yearly subscription two dollars. Single copy 20 cents. Entered as second class matter at the Post Office at Chicago, Ill. Additional office of mailing in Putnam, Conn.



1956 M. SPALIŲ (OCT.) MĖN.

VOL. VII, NO. 9

ŠIRDYS, KURIOS IEŠKOJO TIESOS IR MEILES

Kartą audiencijoje pas popiežių Leoną XIII buvo ir viena protestantė, kuri jį paklausė:

- Ar aš turėčiau tapti katalike?
- Ponia, — atsiliepė Leonas XIII,
- darykite pagal savo sąžinės įsitikinimą.

Pasaulėžiūros klausimai ne vienam galvojančiam žmogui atsistoja visu aštrumu, ir čia tikriausias kelias yra nuoširdus ieškojimas, sekant savo sąžinės balsą. Tas ieškojimas dažnai nebūna lengvas, nes teisingai prancūzų didysis mintytojas Lacordaire yra pasakęs:

- Tiesa pasiekama tik ilga kova; tik į klaidą įpulti jokių pastangų nereikia.

Mums labai miela, kad paskutiniu metu visa eilė tiesos ieškotojų ją surado katalikų pasaulėžiūroje. Daugelis jau girdėjo apie atsivertimą į katalikybę komunistų dienraščio "Daily Worker" redaktoriaus Louis Budenz, ispanų raudonųjų propagandistės ir rašytojos Reginos Garcia, Ispanijos komunistų vado Don Enrique Matorras, amerikiečių rašytojos Dorothy Day, kuri iš marksistės tapusi katalikų apaštale turi sudariusi lyg vienuolišką bendruomenę, dideliu pasišventimu dirbančią tarp vargingiausiųjų Niujorko gyventojų.

Persekiojamųjų ištvermė atvertė į katalikybę komunistų rašytoją N. Beliną. Katalike yra tapusi ir viena garsiausių JAV moterų Klara Boothe Luce, Amerikos ambasadorė Italijoje. Kartą teko asmeniškai išsikalbėti su gilaus proto veikliu politiku, dabar jau mirusiu, Latvijos ministriu Washingtone dr. A. Bilmaniu. Jis buvo katalikas, nors anksčiau buvęs protestantas ir masonas. Nemaža pasauliui sensacija buvo ir atsivertimas į katalikybę vyriausio Romos rabino Zolli, vėliau profesoriavusio aukštosiose katalikų mokyklose, dabar jau mirusio. Apie šiuos įdomius mūsų dienų konvertitus, atėjusius į Bažnyčią jau po antrojo Pasaulinio Karo, esu rašęs knygoje "Prie vilties kryžiaus". Galima, sakyti, kad mūsų dienų konvertitai į katalikybę yra ir rašytojai: Paul Claudel, James, Chesterton, Leon Bloy, indų mintytojas Animananda, japonų admirolas Yamamoto. Neveltui kitados lordas Byronas dainavo: "O Roma, mano krašte, mano sielos mieste! Širdies našlaičiai turi sukti į tave." Ir galima pasakyti, kad tie tiesos ieškotojų posūkiai į Romą yra nuolatiniai, niekad nesibaigia.

Štai šiais metais sulaukia 60 metų amžiaus vienas stipriausių britų ra-

šytojų dr. A. J. Cronin. Baigęs medicinos mokslus Glasgowe, jis kurį laiką buvo laivyno gydytojas, lankęsis Indijoje. Paskui yra buvęs kasyklų gydytoju. Natūralus talentas, mediciniškas žmogaus psichologijos supratimas ir didelis patyrimas, dirbant su įvairiais žmonėmis, jam leido parašyti visą eilę žymių veikalų: "Citadelė", "The Keys of the Kingdom", "Adventures in two Worlds". Neseniai jis išleido beletristinį veikalą "A Thing of Beauty", apie kurį labai šiltai atsiliepia geriausi kritikai ir kuris pateko į labiausiai perkamų knygų sąrašą J. A. Valstybėse.

Ne taip seniai jis parašė straipsnį "Why I believe in God" (Kodėl aš tikiu Dievą), kuris yra išspausdintas straipsnių rinkinyje "Roads to Rome". Čia jis labai atvirai nupasakoja savo pasaulėžiūros raidą. Kai jis dar tebebuvo medicinos studentas, Dievo prisiminimas jam sukeldavęs šypseną. Jam atrodė, jog tai pasenusi idėja, atgyvenęs mitas.

— Tačiau kai aš budėjau prie gimdymo, kai sėdėjau tyliomis nakties valandomis prie mirštančių, kai girdėjau tamsių nepermaldaujamų mirties sparnų plakimą, mano pažiūros darėsi ne taip tikros, — pasakojasi dr. Cronin apie savo tolimesnę pasaulėžiūros evoliuciją.

Jis pasakoja niekada neužmiršias tos valandos, kai sprogo giliai kasyklose užgriovė keturiolika angliakasių. Jie pasiliko penkias dienas po žemėmis, kai gelbėtojai vis be paliovos kasėsi prie jų. Jų artimieji iš įtempimo ir pervargimo alpo, bekasdami ir belaukdami. Ir pagaliau jie išgirdo iš gelmių tylų giedojimą: "O Viešpatie, mūsų pagalba". Ir kai buvo iškasti tie nusilpę nelaimingieji angliakasiai, visa minia traukė tą giesmę tūkstančiais balsų. Ji aidėjo

apylinkės kalnuose taip džiaugsmingai.

Ji rado atgarsį ir dr. Cronin širdyje. Gilų išpūdį jam padarė ir gailestingoji sesuo, kuri nesiskundė, kuri buvo visiems švelni, kuri neieškojo įvertinimo, kuri gydytojui tepasakė: "Jei Dievas žino apie mano darbą, tai daugiau nieko ir nereikia". Tas supurtė gydytojo šaltą ateizmą. Jis pradėjo pasaulį stebėti labiau atviromis akimis ir pats sakė:

— Jeigu mes stebėsime fizinį pasaulį, jo paslaptis ir stebuklus, jo tvarką ir tikslumą, jo šiurpų didumą, mes negalėsime pabėgti nuo pirmojo Tvėrėjo sąvokos. Kas gi tylią vasaros naktį žiūrėtų į žvaigždes, spindinčias begalybėje, ir nebūtų nugalėtas įsitikinimo, kad tokia visata negalėjo atsirasti tik iš aklo pripuolamumo? Ir mūsų pačių pasaulis, tikslu ritmu skriedamas erdvėmis, atskleisdamas vis naujus metų laikus, tikrai yra kažkas daugiau negu beprasmis medžiagos sviedinys, pripuolamai metas nuo saulės.

Tas naujas religinis įsitikinimas atneša naujus išipareigojimus, apie kuriuos jis rašo:

— Jeigu mes priimame Dievo buvimą ir mūsų pačių nemirtingumą, suprantame, kad mūsų gyvenimas nėra tik linksma pramoga, bet pasiruošimas, ir labai trumpas, tai tik momentas prieš tai, kai mes stosime ant amžinybės slenksčio.

Dr. Cronin pasakoja, kaip jis, keliaudamas po Italiją, gėrėjosi didingomis religinio meno vertybėmis, tačiau didžiausią išpūdį jam padarė reumatizmo sutrauktas senelis vienuolyno kieme, kurs 30 metų pureno žemę, darbą paversdamas malda, ir kuris, atsakydamas į dr. Cronin klausimą, parodė savo rūpestingai prižiūrimą medį ir tarė:

— Aš matau mano vyšnes, kraunančias pumpurus, pražįstančias, vaisius vedančias. Ir tada aš tikiu Dievą.

Savo pasakojimą tas garsusis rašytojas taip baigia:

— Abraomas Linkolnas kas vakarą puldavo ant kelių, pakeldamas savo mintis prie Dievo. Ar mes jau esame perpildyti pasaulio išminties, jei nesiryžtame pasekti jo pavyzdžiu? Ištiesais šimtmečiais nesuskaitoma daugybė žmonių savo gyvenimą derino su Dievu, kurs nešė ryžtą silpniems, stiprybę pavargusiems, viltį paskendusiesiems nusivylime. Jis yra visur, virš mūsų ir aplink mus, okeanuose ir danguje. Jis yra kiekviename iš mūsų, jeigu tik mes Jo ieškosime.

Galime prisiminti ir kito kultūrininko gyvenimo istoriją. Tai Tomas A. Brady, žymus istorikas ir pedagogas. Jis gimė 1902 m. iš motinos presbiterijonės ir tėvo, priklausančio Christian Science religijai. Baigęs Missouri universitetą, gavo daktaro laipsnį Harvardo universitete, o po to dar gilino istorijos studijas Europoje. Vėliau per 25 metus jis dėstė istoriją Missouri universitete, tapdamas net universiteto viceprezidentu. Yra parašęs visą eilę istorinių veikalų.

Atskleisdamas savo pasaulėžiūrinės vidaus kovas, jis straipsnyje "By God's Grace" pasakoja, kad jo brolis ir tėvas buvo masonai. Iš pat jaunystės jis niekada nebuvo katalikų bažnyčioje, niekad nebuvo kalbėjęsis su kunigu. Bestudentaudamas jis pateko į nepakeliamą skurdą. Nebegalėdamas jau iš niekur gauti paskolos, iš nusivylimo jis nuėjo pas savo profesorių Robertą H. Lord. Tas, išklausęs jo pasakojimus apie alkanas dienas, nieko nesakęs, parašė čekį, nepaimdamas nė raštelio. Brady patyrė, kad tas geraširdis profe-

sorius buvo katalikas, ir tai jam padarė išpūdį. Paskui jis išgirdo, kad tas profesorius atsisakė savo darbo universitete, kad galėtų ruoštis į kunigus. Mūsų jaunam studentui visa tai pradėjo atskleisti, ką reiškia katalikybė.

Brady pradėjo gilintis į religines problemas. 1934 m. jis vedė katalikę mergaitę. Baigęs universiteto studijas, jis išvyko istoriniams tyrinėjimams į Europą, studijavo Vatikano archyvuose ir muziejuje, buvo audiencijoje pas popiežių. Tai labai jį suartino su katalikybe. Ypač jis gilinosi į religijų istoriją. Pagaliau tų studijų paveiktas 1947 m. tampa kataliku. Atsakydamas į klausimą, kodėl jis padarė šį žingsnį, mokslininkas rašo:

— Pirmoji priežastis yra ta, kad niekur kitur aš negalėjau rasti Dievo, nors Jo ieškojau nuo 1920 metų, kai įstojau į kolegiją. Studijuojant istoriją, man pasidarė aišku, kad Katalikų Bažnyčia yra vienintelė tikra. Istorija tai aiškiai įrodo. Aš tuo buvau įsitikinęs anksčiau negu tapau kataliku. Tai buvo protinis įsitikinimas.

Tačiau tas mokslininkas su nuolankumu prisipažįsta, kad suradus, jog katalikybėje yra tiesa, galutinį žingsnį padaryti jį palenkė Danguos pagalba. Dėl to jis ir savo parašytą gyvenimo istoriją pavadino: "Dievo malonės dėka".

Dr. Juozas Prunskis

Akių lėlytės tamsoje išsiplečia ir galų gale suranda šviesą; taip pat ir siela didėja nelaimėje kol pagaliau suranda Dievą,

Victor Hugo

DĖKOJU UŽ VISKĄ!

Prieš ketverius metus miręs amerikiečių rašytojas Fulton Oursler tikrai daug yra pasitarnavęs žmonijai savo gyvenimiškais rašinėliais, visiems suprantamais ir labai pamokančiais. Čia laisvai išversime jo pasakojimą apie vieną moterį, kuri savo elgesiu patį autorių pamokė būti dėkingu Dievui už viską. Manome, kad šis rašinėlis ir kitiems primins, kad kasdien mes gauname tiek daug įvairiausių malonių, už kurias tikrai turime būti dėkingi tų malonių Teikėjui. Žmonės per daug mato tik tai, kas bloga, nekreipia dėmesio į tai, kas gera. Jeigu blaiviau pažvelgtume į savo gyvenimą, pamatytume, kad neturime teisės taip dažnai murmėti, bet turime pareigą šimtais dalykų džiaugtis ir už juos dėkoti.

Jos vardas buvo Anna Maria Cecilia Sophia Virginia Avalon. Ji buvo gimusi vergijoje rytiniame Marylando krante, ir jos tėvas norėjo pajuokauti, uždedamas šitą ištisą virtinę vardų tamsiaodžiui savo kūdikiui. Būdama dar jauna mergaitė, pirmaisiais savo laisvės metais, Anna pagelbėjo gydytojui prie mano motinos gimimo. Tai buvo 1866 metai. Po dvidešimt septynerių metų ji buvo kambary, kur aš gimiau. Ji pirmoji mane nuprausė, bet tai nebuvo viskas, ką ji man suteikė.

Prisimenu ją, sėdinčią prie virtuvės stalo mūsų namuose, senas, tvirtas ir tamsias rankas sudėjusią ant krakmolytos prijuostės, blizgančias juodas akis pakėlusią į lubas ir žemu žnabždančiu balsu sakančią:

— Didžiai esu dėkinga, Viešpatie

brangus, už visas mano gyvenimo dovanas!

— Kas yra tos tavo gyvenimo dovanos? — paklausdavau jos.

— Visa tai, ką aš valgau ir geriu.

— Bet ar tu dėkosi Viešpačiui ar ne, vis tiek gausi pavalgyti ir atsigerti.

— Žinoma. Bet viskas yra daug skaniau, kai padėkoji. Kitų tikėjimų žmonės visados meldžiasi, sėsdami prie stalo. Nors mano bažnyčios žmonės taip nedaro, bet aš tai darau.

Kai pietūs pasibaigdavo, ji vėl dėkodavo Viešpačiui ir tada užsirūkydavo savo molinę pypkę. Iki šiai dienai kiekviena smilkstanti pypkė man primena tą seną auklę.

— Žinai, — sakė ji, pūsdama meistriškus dūmų rutulius, — yra keistas dalykas būti dėkingam. Tai yra žaidimas, kurio mane senas negras pamokslininkas išmokė. Tai yra ieškojimas progų būti dėkingam. Pats žmogus nežinai, kiek jų praleidi, jei neieškai. Pavyzdžiui, ši rytą pabudau ir guliu tingėdama, galvodama už ką galėčiau būti dėkinga. Ir nieko negaliu sugalvoti. Tada mano duktė įeina, atidarydama duris. Iš virtuvės sklinda kavos kvapas. Ir tada aš pradėjau Dievui dėkoti už kavą ir už dukterį, kuri ją paruošė. Štai aš padedu dukteriai namų ruošoje. Yra truputį sunku surasti, už ką čia galėčiau būti dėkinga. Bet kai aš prieinu dulkių nušluostyti nuo židinio, ten stovi mažas mėlynas berniukas. Ką manai, kaip ilgai aš turiu šį porcelianinį berniuką? Dar prieš tavo motinos gimimą, kai dar buvau vergijoje, aš gavau jį Kalėdoms. Bet niekad jo nesudaužiau, net neįskėliau. Štai sėdi jis

blizgas, mėlynas, pridėjęs prie lūpų auksinį ragelį. Aš myliu tą porcelianinį berniuką, jis buvo su manim visą laiką. Jis mano mažas židinio broliukas. Ir dėkoju Viešpačiui už mėlyną berniuką. Ir beveik viskas, ką tik paliečiu dulkių skudurėliu, man ką nors primena. Net ir paveikslai sienose. Tai lyg giminių aplankymas iš anapus. Keista, kai sulauki mano amžiaus, turi lygiai giminių ir žemėje ir po žeme. Paveikslai žiūri į mane, aš į juos ir prisimenu tiek daug gero. Pabaigiu ruošą anksčiau negu pagalvoju, ką darau, taip paskęstu prisiminimuose. Arba nueinu į miestą ir žiūriu į langus, kiek daug gražių daiktų...

— Bet, Anna, — pertraukiau, — tu negali jų pirkti, nes neturi daug pinigų.

— Aš visada turėjau pakankamai pinigų daiktams, kurių norėjau. Aš juk negaliu norėti tų visų daiktų. Kodėl aš trokščiau tos ilgos aksominės suknelės su ilga uodega? Bet aš galvoju, kad ji labai graži. Stoviu prie lango ir žaidžiu lėlėmis. Tikrai! Savo mintyse žaidžiu lėlėmis, galvoju apie tavo motiną, apie tetą ir apie pusėsėrę. Kaip jos gražiai atrodytų tose suknelėse! Ir man taip linksma prie lango. Esu dėkinga Viešpačiui už žaidimą mintyse. Tai yra savotiškas džiaugsmas. Kartą mane užklupo lietus. Man buvo linksma. Buvau girdėjusi, kaip prašmatnūs ponai maudosi po dušu. Dabar ir aš buvau po dušu ir jaučiausi puikiai. Tas vėsus tapšnojimas ant mano skruostų buvo kaip kūdikio pirštai, o kūdikius aš visada mėgau. Žinai, Dievas dalina dangų žmonėms per ištisą dieną. Aš buvau parke ir mačiau gėlynus. Bet senas rožių krūmas jūsų kieme man geriau patinka. Viena rožė paskleis

tiek malonaus kvapo, kad jos vienos užteks.

Anna pasakojo man tuos dalykus skirtingu laiku, bet jie liko mano atmintyje kaip ilgas, žemu šnabždančiu balsu išsakytas monologas. Per metų eilę aš visa tai užmiršau. Užmiršau, iki nepasisekimai užklupo mane ir mano savimyla buvo sutriuškinta. Atėjo nevilties ir pavojaus valanda. Aš įkyriai iškračiau savo prisiminimus, ieškodamas bent žiupsnelio nuraminimo. Anna seniai ilsėjosi kape, bet jos pusiau pašnabždomis pasakyti žodžiai grįžo į mano atmintį drauge su žaidimu, kurio ji mane virtuvėje prie stalo mokė — ieškoti progos būti dėkingam.

Aš prisiverčiau žaisti... Tuo metu važiauvau požeminiu traukiniu tvanakoje ir susigrūdime. Staiga kažkas susijuokė. Tai priminė man, kad skausmas praeina. Apsišvalgiau ir pamačiau jaunos mergaitės veidą, blizgančiom akim. Kai išėjau į gatvę, krito šviežias sniegas. Bažnyčios durys buvo atidarytos. Įėjau. Ir atsiklaupiau. Mano širdin sklido šilima, kai pradėjau skaičiuoti savo gausias dovanas ir malones. Kiek daug, kiek nepaprastai daug už ką turėjau būti dėkingas! Už ateities darbus, gerus darbus, kuriuos galėčiau atlikti, už kuriuos esu didžiai dėkingas, Viešpatie brangus. Už sugebėjimą pasirūpinti tais, kurie yra to reikalingi. Už mano mylimuosius, kurie mane myli labiau negu esu to vertas. Už draugus, kurie padėjo ir kalbėjo už mane arba tylėjo mano nepasisekimuose. Ir už svetimuosius, kuriuos Dievas siuntė man, mano bandymui, stebuklingu būdu padėti. Aš radau padėkos žodžius, aš girdėjau save, dėkojantį Dievui net ir už sunkenybes, nes jos atnaujino mano tikėjimą.

Dėkingumas yra nuostabus. Tu gali pradėti nuo puodelio kavos, bet jei kartą pradėsi, dėkingumas liejasi ir progos dauginasi. Pagaliau atrodo, kuo daugiau dėkoti, tuo daugiau progų dėkoti, ir tai yra visas tavo dvasinis pagrindas.

Seniai mirusios Annos siela buvo tikrai didelė — pakankamai didelė matyti Dievą visur. Aš niekada nebūsiu toks didžiadvasis kaip ji, bet ji mane mokė. Atėjo žinia iš purvinos Baltimos gatvės, kur Anna su dukteria gyveno, kad ji miršta. Atsime nu, motina mane ten nuvežė auto-

mobiliu. Stovėjau šalia jos lovos, kur Anna gulėjo dideliame skausme, kietai sunėrusi savo tamsias rankas. Vargšė sena moteriškė, už ką ji dabar galėjo būti dėkinga?

Ji atidarė akis ir pažvelgė į mus. Jos akys sustojo ties manim.

— Didžiai dėkinga. Viešpatie brangus, už tokius mielus draugus, — ištarė ji.

Ji niekada daugiau nekalbėjo, išskyrus mano širdyje. Čia ji kalba kasdien. Esu didžiai dėkingas Dievui už tai.

Paruošė I. Vaičiulėnaitė

DOGMOS PARADOKSAS

I

Dogma yra žodis, sukeliąs neprasmingų ginčų vien dėl to, kad žmonių eilei jis neaiškus, kad pati dogmos sąvoka daugeliui atrodo grynai neigiamas dalykas, neturįs savyje nei šviesos, nei tiesos.

"The Encyclopedia Americana" dogmą nusako štai kaip: "Dogma — teologine žodžio prasme — yra tikėjimo principas arba tiesa, kuri remiasi Dievo žodžiu, užrašytu arba perduotu padavimo keliu, ir kurią Bažnyčia pateikia tikintiesiems tikėti. Katalikų Bažnyčia skelbia, kad jos dogmos buvo mokomos apaštalų, kurie gyvu arba rašytu žodžiu jas perdavė savo bendralaikiams ir įpėdinams, o tie — savo įpėdinams. Ši tradicija yra Katalikų Bažnyčios dogmų pagrindas. Bažnyčia neturį valdžios kurti naujas dogmas, bet ji turi pareigą iki pasaulio pabaigos skelbti visas tas dogmas, kurios istorijos bėgyje buvo autentiškai nustatytos, kaip dieviškojo apreiškimo tiesos. Ką Bažnyčia gali daryti ir yra dariu-

si, tai — pagal progos reikalavimus — apibrėžti savo mokslo tikslą prasmę, iškeliant tai, kas anksčiau nebuvo išreikšta su visu reikalingu pilnumu ir aiškumu."

"The Catholic Encyclopedia Dictionary" apibrėžia dogmą ir jos sąvoką šiek tiek aiškiau: "Dogma yra nuomonė, autoritetingai pareikšta; tiesa, liečianti tikėjimą arba dorovę. Dievo apreikšta, apaštalų perduota Šventame Rašte arba padavime, kurią Bažnyčia pateikia tikintiesiems, kaip būtiną tikėjimo objektą. Kadangi dogma yra idėja, tai tenka sutikti, kad dogmatizmas religijai yra reikalingas, nes religija be idėjų yra beprasmė. Bažnyčios dogmos, būdamos dieviškosios tiesos protinės sąvokos ir žodinės išraiškos, priima charakteristinę tiesos bruožą, būtent, nekin-tamumą ir pastovumą, nes jos remiasi dieviškojo proto autoritetu, kuris mums apsireiškia."

Vadinasi, dogma yra principas arba tiesa, liečianti tikėjimą ir dorovę.

Tiesa, kurią Dievas apreiškė, apaštalai perdavė, o Bažnyčia pateikia tikintiesiems, kaip būtiną tikėjimo objektą. Tokiu būdu, dogmos sudaro tikėjimo pamatą. Jos yra būtinoji ir nepakeičiama tikėjimo struktūra, nes be jų religija nustoja ne tik pastovios ir nekintančios tiesos, bet ji tampa vešli dirva neracionaliam relativizmui ir fataliam tiesos subjektyvizmui.

Ne vienas asmuo užgirdęs, kad dogma yra tikėjimui, o ne diskusijai, padaro nepagrįstą išvadą, kad dogma yra tiesos priešas ir laisvės varžytoja. Mums tenka sutikti, kad tas asmuo, kuris nėra įsigilinęs į kurios nors dogmos turinį, susiduria su didelėmis sunkenybėmis, kurios jam kliudo suprasti dogmos būtinumą ir jos prasmingumą. Dogmos prasmė ir sąvoka pasirodo žymiai aiškesnės, kai mes susipažįstame su konkrečiu dogmos turiniu, su ta tiesa, kurią dogma bando išreikšti, nustatyti, apibrėžti. Sakykime, Šv. Trejybės dogma. Ji mums sako, kad yra tik vienas Dievas trijuose asmenyse, kad tie trys asmenys yra vienos dieviškos prigimties dalininkai. Kitais žodžiais. Dievas Tėvas, turėdamas dieviškąją prigimtį, duoda ją Dievui Sūnui paslaptingu gimdymo procesu. Dievas Šventoji Dvasia gauna dieviškąją prigimtį iš Dievo Tėvo ir Dievo Sūnaus, būdama Tėvo ir Sūnaus amžinos meilės vaisius.

Po 2000 metų Šv. Trejybės paslaptis liko paslaptimi. Kodėl? Žmogiškasis protas neturi dieviškų sąvokų, o žmogiškasis žodynas neturi tinkamų žodžių dieviškoms tiesoms išreikšti, ypač kai mes žengiame į šventąją dieviškųjų paslapčių prieangį. Mes negalime suvokti begalinės Šv. Trejybės paslapties, nors ji yra amžinoji krikščionybės širdis ir kiekvieno žmogaus nemirtingasis tikslas. Dieviška-

sis apreiškimas mums pranešė, kad yra viena Dieviškoji Prigimtis ir trys dieviški asmenys. Bažnyčia mums davė ne tik terminus, bet ir precizines sąvokas, kuriomis ji išreiškia ir apibrėžia šią paslaptį. Bet mes paslapties nesuvokiame ir šioje žemėje niekada nesuvoksime. Vis dėlto mes žinome, kad mūsų tikėjimo objektas yra racionali tiesa paslapyje, ir pradedame suprasti, kad paslaptis nėra plokščia lėkštuma, o bedugnė gelmė. Turėdami tiesą paslapyje, esame laisvi nuo klaidos, nes dogma apibrėžia tiesą precizišku Bažnyčios neklaidingumu.

Tiesa, kad dogma yra tikėjimui, o ne diskusijai. Tai nereiškia, kad diskusijos nėra leidžiamos ar nėra pagaidaujamos. Priešingai, ne tik diskusijos, bet ilgos ir išsamios studijos. Visa nelaimė, kad mūsų protas neįstengia suprasti dieviškos paslapties. Ir daug protinių pastangų padėję, mes nepajėgiame praskleisti paslapties šydo, nepajėgiame sviest spekuliatyvinio žvilgsnio toliau negu jis savo prigimtimi siekia, nes mūsų protas yra ribotas. Vienas žmogus priima mįslingą paslapties tiesą ir nusilenkia Dievo autoritetui dogmoje. Kitas, nepajėgęs suvokti dogmoje apibrėžtos paslapties, ją atmeta, pasikliaudamas savo protu daugiau negu Dievo autoritetu.

Kiekvienoje žmogiškojo aktyvumo srityje susiduriame su tam tikros rūšies dogmomis, kurios yra pastovios ir nekintančios. Mat, jei jos nebūtų pastovios ir nekintančios, tai ir jų reiškiamą tikrovę ar vertybę nuolat keistųsi. Net žaidimo esminei taisyklei ar principui pasikeitus, turime naują žaidimą. Matematika, sakykime, turi dogmų, kurios yra nuolatinės ir nekintančios ne vien dėl to, kad mes pasikliauname bendru susi-



Filippo Lippi

MADONA

tarimu, bet ypatingai dėl to, kad matematinės dogmos remiasi pačia prigimtimi. Pavyzdžiui, principas sakęs, kad visuma yra didesnė už savo dalį.

"The Encyclopedia Americana", kalbėdama apie dogmą teologine žodžio prasme, prideda žodžius, kurie — mūsų supratimu — reikalingi paaiškinimo: "Kadangi dogmos keliu pateiktas mokslas yra tikėjimui, o ne diskusijai, tai dogmatinis metodas reikia laikyti nuomonės pareiškimu, neduodant užtenkamų priežasčių ar įrodymų ir neatsižvelgiant į kitų nuomonę ar supratimą." Šie žodžiai turi šiek tiek tiesos, bet juose druska sumaišyta su cukrumi. Pirmiausia, čia

pamirštama du nepaprastos svarbos dalykai: dogma paprastai reiškia religinę *paslaptį*, o dogmos turinys bei tikėtinumas remiasi apreiškiančiojo *Dievo* autoritetu.

Paslapčių mes turime ir gamtoje. Mes matome padarinį, o nežinome priežasties. Turime gi vilties priežastį sužinoti ateityje. Su antgamtinėmis paslaptimis yra visai kitaip: mums nežinomi nei padarinys, nei priežastis. Nežinomi todėl, kad neturime dieviškų sąvokų. Kalbėdami apie patį Dievą, mes sakome, kas Jis *nėra*. Net bandydami kalbėti apie Jį teigiamai, vartojame tam tikros rūšies neiginį. Sakome, kad Jis *be galo* geras, *be galo* teisingas, *be galo* gailestingas ir t.t. Vadinas, antgamtinė paslaptis žemėje ir liks paslaptimi, nes mes žemėje niekada neturėsime dieviškųjų sąvokų, o — kalbėdami apie Dievą ir antgamtę — visada turėsime vartoti žmogiškąsias sąvokas.

Kaip tik dėl šitos priežasties dogma neduoda ir negali duoti užtenkamų priežasčių ir įrodymų, nes mes jų neturime. Jei nebūtų paslapčių, nebūtų dogmų. Kol mes turime paslaptis, mums reikalingas Dievo autoritetas ir Bažnyčios neklaidingumas, kad mūsų tikėjimas būtų racijonalus, objektyvus ir prasmingas.

Mes remiamės apreiškiančiojo *Dievo* autoritetu ir negalime pasitikėti nei vienu *žemesniu* autoritetu. Jei Dievas mums apreiškia, kad Švenčiausioje Trejybėje yra trys asmenys, tai mes negalime tikėti žmogui, nors jis būtų genijalus, kad joje yra tik du asmenys, ar tik vienas. Dogma liudija paslaptį. Paslaptis reiškia gelmę. Gelmė iššaukia ribotumo pajautimą. O ribotumo pajautimas yra nusizeminimo pradžia prieš Dievą, kuris yra dogmos turinys, paslaptis ir autoritetas.

Dogmatizmas primetamas Katalikų Bažnyčiai jau nebe pirmas amžius. Deja, šis kaltinimas sunkiai besu-
prantamas mūsų dienose. Kodėl mo-
dernus žmogus, laikydamasis įvairių
dogmų ir dogmatizmo formų įvairio-
se gyvenimo srityse, tebemeta Baž-
nyčiai neteisingą ir nelogišką prie-
kaištą — kas pasakys?

Kai pareitame šimtmetyje Marx ir Engels, padėję medžiagą žmogiškojo komplekso visuotiniu bei ištisiniu pa-
grindu ir iškėlę viešąją, sakytume, suvalstybintą nuosavybę virš priva-
čios nuosavybės, paskelbė savo dog-
mą, kad istorijos įvykių eiga ir vys-
tymasis išimtinai priklauso ekonomi-
nių faktorių, tai šią dogmą, kuri tarp
kitko nėra nei tiesa, nei paslaptis,
priėmė ne tik individualūs asmenys,
partijos, bet ir valstybinės sistemos.
Žmogaus dvasios primatas buvo ne
tik atmetas, bet ir paneigtas. Ekono-
minis elementas nebebuvo priemonė
aukštesniems tikslams, atseit, religi-
jai, kultūrai, politikai, bendrajam gė-
riui, bet tikslas savyje. Seniau žmo-
gus valgė, kad gyventų. Dabar buvo
pasakyta, kad žmogus gyvena tam,
kad valgytų. Seniau žmogaus dvasia
dominavo ekonominį faktorių. Dabar
buvo paskelbta, kad ekonominis fak-
torius išimtinai formuoja žmogaus
dvasią.

Kad taip nėra, liudija istorija. Jau-
noji Pakistano respublika buvo
įsteigta ne ekonomijos, bet religijos
sumetimais. Kai britai pradėjo likvi-
duoti Indijos imperiją, musulmonai
ėmė jungtis ir organizuotis, norėdami
atsiskirti nuo Budos sekėjų ir įsteigti
grynai musulmoninę valstybę. Tokiu
būdu, religinis faktorius nulėmė In-
dijos politinę ateitį ir suskaldė ją į
tris valstybes: į hinduistinę Indiją,
musulmoninę Pakistaną ir budistinę
Ceiloną. Nežiūrint ekonominio fakto-

riaus dogmos, 7.000.000 musulmonų
iš Indijos persikėlė į Pakistaną, o
4.500.000 hinduistų apleido Pakistaną
ir išvyko į Indiją (Cfr. "Žvaigždė",
1955, psl. 76).

Komunistinė sistema priėmė abi
marksistinės dogmos dalis. Kiek pir-
moji, tiek antroji dalis buvo radika-
liai ir brutaliai pritaikyta gyvenimui.
Keliolika milijonų žmonių savo krau-
ju apmokėjo šioje dogmoje glūdinčią
gigantišką klaidą. Palaidojus priva-
čią nuosavybę, teko palaidoti ir pri-
vačią iniciatyvą. Auksinis Ukrainos
aruodas, savo derliaus potencialu
galis išmaitinti visą Europą, jau eilę
metų vargiai išmaitina pačią Ukrai-
ną.

40 metų kruvina patirtis rodo ir sis-
temos ir dogmos klaidas. Vis dėlto
partija bei sistema ir toliau remiasi
šiuo savos rūšies dogmatizmu, nors
jis ir nepraktiškas ir neteisingas. Pa-
galiau ir šiame paradokse lemia ne
ekonominis faktorius, kurį sistema
skelbia kategorišku užsispyrimu, bet
bendrinė pasaulėžiūra, atmetusi dva-
sį ir pasirinkusi medžiagą.

Kitas mūsų amžiaus dogmatizmo
pavyzdys tenka laikyti plačiai pa-
sklidusi pasaulėžiūra, vadinama
panseksualizmu, kuriai Freud padėjo
pamatus, ir kuri visas žmogaus as-
menybės galias suveda į lytinį ins-
tinktą. Mes neneigiame Freud įnašo
į psichologiją, bet apgailestaujame,
kad tiek jo doktrina, tiek jo pasaulė-
žiūra yra ir materialistinės ir, tuo pa-
čiu ateistinės. Jo klaida yra ne psi-
chologijoje, bet filosofijoje, ir tos
klaidos praktiniai rezultatai yra tiek
tragiški, tiek milžiniški. Nors Europa
yra jau pergyvenusi Ferudizmo įta-
kos karštį, bet Šiaurės Amerikoje jis
pastoviai ir palaipsniui siekia savo
zenito. Tur būt, sunku būtų rasti uni-
versitetas, išskyrus katalikiškuosius,



Į Tėvų Jėzuitų statomų Jaunimo namų pamatų prakasimo iškilmes buvo susirinkę daug Čikagos lietuvių visuomenininkų ir veikėjų. Pirmoje eilėje matyti: dr. S. Budrys, inž. A. Rudis, kons. P. Daužvardis, prel. D. Mozeris, dr. kun. J. Prunskis ir kiti.

kuriame iš vienos ar kitos katedros neskambėtų Freud apaštalų žodžiais ir panseksualizmu pagrįstos nuomonės. Panseksualizmo įtaką mes matome dramos ir komedijos teatruose, filmuose, lengvoje muzikoje, literatūros veikaluose. Mes žvelgiame į veikėjus, kurių gyvenimą, veiksmus, pasaulėžiūrą, pasiryžimus, apsisprendimus valdo vienas vienintelis faktorius: erotinis seksualizmas. Dėl to šie charakteriai — bent daugumoje — yra seklūs ir lėkšti, ką labai aiškiai ir patetiškai atveria dviasmenis psichoanalizės peilis. Net jaunutė prancūzų rašytoja Francoise Sagan, ku-

rios — kaip rašytojos — sąmonėje, atrodo, susisiečia Freud panseksualizmas ir literatais Sartre egzistencializmas, viešai skelbia savo teoriją, kad seksualinis faktorius savo laisvame aktyvume yra trumpiausias kelias į asmens subrendimą. Tai liudija abu jos romanai: "Bonjour Tristesse" ir "Un Certain Sourire". Rašytoja dėsto — su jos jaunam amžiui disonansiniu abuoju — kad jaunystė, ypač intelektualų jaunos dienos, yra nuobodžiavimo, promiskuiteto ir netiesos perijodas, o moterys tų lyginama abipusiai praktikuojamam ir toleruojamam neištikimumui.

Šios mintys yra klaidingos, apgaulingos ir žmogų gadinančios. Žinoma, jų ankstyvųjų šaltinių reikia ieškoti tolimesnėje praeityje, kai Freud skelbė, kad — norint išvengti psichinių kompleksų ir neurozės — reikia gyventi, duodant laisvę savoms tendencijoms, norams ir impulsams.

Šio dogmatizmo klaida yra gana aiški: žmogų turi valdyti protas ir valia, o ne instinktas, nes pastarasis nėra racionali galia. Žmoguje jis tik tada atlieka savo paskirtį, kai jį valdo ir sublimuoja protas bei valia. Nors klaida yra aiški, bet panseksualizmo dogma tebestovi ant pedestalų, ir jai pagarbiai tiki, nusilenkia ir galvos ir širdys visuose kontinentuose.

Be tam tikro dogmatizmo neišsiverčia nei žmogus, nei partija, nei orga-

nizacija, nei sistema. Nesvarbu, kokia būtų žmogaus pasaulėžiūra, tiek žmogus, tiek pasaulėžiūra remiasi kieno nors autoritetu. Tai nėra neįprastas dalykas, tai nėra nenormali situacija. Bet — iš kitos pusės — kuo svarbesnė gyvenimo sritis, tuo svarbesnis autoriteto svoris ir tikėtumas. Kada mes prisiartiname prie religijos, autoritetas gauna nepaprastą svorį ir svarbą. Bet kai religijoje susiduria autoritetai, ir žmogus turi pasirinkti tarp kelių, jis nebus išmintingas, jei Dievo autoritetu suabejos ir, jį atmetęs, žmogiškuoju pasikliaus.

Nei dogma nei dogmatizmas — neišvengiami. Ir paradoksas glūdi, regis, tame, kad žmogus — net visa atmetęs — tebetiki savo neklaidingumo dogma. *Bruno Markaitis, S. J.*

J. Augustaitytė - Vaičiūnienė

* * *

*Nuo pūdyme viedrynuos tūnančio lizdelio
Iki žvaigždžių spindėjimo labai toli.
Sidabrą nukreti nuo virpančių sparnelių:
Prie lūžtančios ribos miegoti negali.*

*Tave pašaukia globinės taikos trimitas keltis,
Skambus varpeli rytmečio pirmos aukos!
Kai plaukia saulės deimantinė valtis
Virš panoramos nuostabiai pilkos.*

*Kas tik išeina atvėsint įkaitusiojo veido,
Pajunta, kad šviesa languos apsigyvens,
Kad pasėliai pernakt giliai šaknis įleido,
Ir volungė gyvybę gers nuo verkiančio akmens.*

*Ne per anksti dirvonų skambesį sukėlei:
Tuoį patį pėdos suspindės įmintos Dievo ir žmogaus.
Nors klaidžioja pakalnės ilgi šešėliai.
Ir saulė skęsta mariose šiauriniame pakrašty dangaus.*



NAUJOJI ŠEIMA

Niekas negali paneigti: laimingos moterystės pagrindai arba nelaimingos griuvėsiai yra įdiegiami berniukų ir mergaičių širdyse jau vaikystės ir jaunatvės amžiuje.

Šv. Tėvas Pijus XI, enc. "CASTI CONNUBII".

ŽODELIS PRADŽIAI

Žmonių gyvenimą galime palyginti su bičių aviliu, kur atskiroms darbo sritims tarnauja ir atskiros bitelės darbininkės. Bites tokiam darbui veda instinktas, gi žmogus, protingoji visuomenės avilio bitelė, patsai nagrinėja, pažįsta ir apsprendžia savąjį pašaukimą.

Teisingai ir tvirtai pasirinkti pašaukimą nėra lengva, tačiau ateina dienos, kada jaunas žmogus savo svarstymo ir nagrinėjimo išvadas turi pavesiti Apvaizdos balsui ir tarti: "Aš renkuosi šitokį gyvenimo kelią".

Visi pašaukimai yra kilnūs, gražūs ir reikšmingi, jeigu tik žmogus teisingai jį pasirenka, rimtai jam pasiruošia ir sąžiningai eina pasirinktuojų keliu: "Kiekvienas pašaukimas yra altorius, jeigu žmogus tik su meile ir pasiaukojimo dvasia ieško laimės sau ir kitiems" (kard. Newman).

Daugeliui žmonių skirta pasirinkti ir gyventi šeimos gyvenimą, tačiau kasdienybėje vyrauja nuomonė, kad rimtas ir nuoširdus pasaulimo problemos svarstymas tereikalingas, renkantis dvasiškio ar vienuolinį gyvenimą. Daugelis jaunuolių ir net suaugusių tik pripuolamai, lėkštai ir lengvapėdiškai tiesia kelius naujamai šeimai. Tokio pripuolamumo ir lėkštumo pasekmės paaiškėja dažniausiai tik tada, kai "jau surištos baltos rankos ir permainingi žiedeliai". Tokios jaunos šeimos nei patiems jaunavedžiams, nei jų artimiesiems, nei, pagaliau, visuomenei neatneša lauktosios laimės ir džiaugsmo.

Šiandieniniai šeimos krizės reiškiniai ir krikščioniškosios moterystės nuvertinimas įpareigoja ir jaunimą, ir asmenis, atsakingus už jų auklėjimą ir paruošimą ateities gyvenimui, ieškoti būdų ir priemonių, kad jaunosios šeimos būtų sutuoktos ir gyventų pagal prigimties ir dieviškų įstatymų normas, kad laimingos moterystės pagrindai, įdiegti berniukų ir mergaičių širdyse dar vaikystės ir jaunatvės dienose, nesusvyruotų nė tada, kai jaunoji pora žengs prie altoriaus prisiekti meilės ir ištikimybės.

1930 m. gruodžio 31 d. pop. Pijus XI krikščioniškosios moterystės klausimu išleido garsiąją encikliką "CASTI CONNUBII" (Skaisčios moterystės), kurioje suglaustai išdėstė katalikų Bažnyčios mokslą apie Moterystės Sakramentą, skaudančia širdimi atvėrė mūsų dienų šeimos gyvenimo žaizdas ir nurodė būdus, kaip ieškoti, siekti ir laimėti krikščioniškąjį šeimų atgimimą.¹

Šiose eilutėse ir stengsimės pasekti pop. Pijaus XI enciklikos mintis, ypač tas, kurios paliečia jaunimo moralinį-religinį auklėjimą bei parengimą busimajam šeimos gyvenimui. Jos ne-

siekia jokio smalsumo ar sensacingų žinių, o tik trokšta dėkinga širdim prisiminti savo ir skaitytojų tėvų namus, kur išaušo mūsų gyvenimo rytas, ir kartu su jaunom širdim pasvarstyti kelius, kurie žada tiesų, ramų ir laimingą gyvenimą jaunojoje šeimoje.

I. Nuo Hamburgo Kodekso ligi Pijaus XI Enciklikos

Visais laikais kultūringų tautų žmonės vertino ir brangino šeimos gyvenimą. Tėvai, globėjai, vyresnieji, visuomeninio gyvenimo tvarkytojai ir valstybių vadai ieškojo formų ir būdų, kurie tvarkytų naujųjų šeimų sudarymą, tiksliai nusakytų vedusiųjų teises ir pareigas, priimtomis normomis spręstų ir sankcionuotų šeimos gyvenimo ginčus, ir tokiu būdu išsaugotų pagrindinę žmonių bendruomenę – šeimą.

Rimtas ir apgalvotas pasiryžimas sukurti naują šeimą istorijos tėkmėje buvo išreiškiamas sužiedotuvių aktu.² Nors sužiedotuvės savo prigimtimi nėra būtinos prieš jungtuves, tačiau gyvenimo išmintis ir tuoktis besirengiančių asmenų interesai iššaukė jas gyveniman: sužiedotuvės suartina ir padeda besituokiantiems geriau vienas antrą pažinti, apsprendžia naujosios šeimos socialinius, ekonominius santykius, nustato jų tvarką su giminėmis ir artimaisiais, pagaliau, išoriniu ir viešu aktu parengia kelią busimajam šeimos gyvenimui.

Seniausias rašytinis dokumentas, kuris nagrinėja sužiedotuvių akto formą ir teises, nustato šeimyninio gyvenimo normas, yra Babilonijos karaliaus Hamurabio kodeksas, rašytas apie 2000 metų prieš Kristų.³

Hamurabio kodekso 127 – 193 nuostatai tvarkė babiloniečių šeimos gyvenimą, aprėžė vyro ir žmonos teises ir pareigas, numatė ištuokos atvejus ir tokiu būdu buvo gairės ir normos jaunavedžiams, kuriantiems naujas šeimas.

Pagal Hamurabio kodekso nuostatus moterystė buvo galima išardyti dėl žmonos nevaisingumo, užkrečiamų ligų ir dėl nepadoraus žmonos gyvenimo. Tačiau ligos atveju kodeksas numatė tik laikinę ištuoką. Moterystei esant ištuoktai ir žmonai palikus vyro namus, vis vien vyrui pasilieka pareiga rūpintis žmonos išlaikymu.⁴

Šitie Hamurabio kodekso nuostatai, tvarkę priešjungtuvinių ir šeimos gyvenimą, didelį atgarsį rado ir kituose rytų kraštuose, kurių įstatymų leidėjai sekė ir kopijavo babiloniečių moterystės gyvenimo santvarką. Kodekso dvasia atsispindi, pvz., senųjų asirėčių, hititų ir indų įstatymuose, kurie dar labiau pabrėžė ir smulkiau aprašė higienines, biologines ir religines kliūtis, neleidžiančias kurti naujų šeimų.

Senojo Įstatymo knygos, skirtos tvarkyti išrinktosios izraelitų tautos moterystės gyvenimą, savo įstatymais ir nuostatais siekė šių tikslų:

1) išlaikyti izraelitų tautos moralinį integralumą;

2) reguliuoti tautos augimą ir vaisingumą;

3) apsaugoti išrinktąją tautą nuo šeimyninio gyvenimo blogybių bei iškrypimų, kurie taip nežmoniškai reikėsi ją supančiose pagonių tautelėse.⁵

Šiems tikslams pasiekti, Senojo Įstatymo knygos šeimos galvai, tėvui, suteikė nepaprastą valdžią: sei-

mos tėvas, ypač patrijarkų laikais, išrinkdavo sūnui žmoną, tvarkydavo visus šeimos medžiaginius reikalus, suteikdavo sūnams savo palaiminimą ir nulemdavo visą jų gyvenimo ateitį.⁸

Šitokių pavyzdžių gausu Senajame Įstatyme, ypačiai gi patrijarkų valdy-

mo metu, kai jie kūrė ir dėjo pagrindus išrinktajai tautai, kurią Viešpats Dievas ypatingai globojo ir vedė į naujųjų laikų pilnatvę, kurią nauja dvasia nušvietė Naujojo Įstatymo kūrėjas Jėzus Kristus.

(*Bus daugiau*)

Kun. Jonas Petrėnas

SAĖMONINGIEJI IR NESĖMONINGIEJI AUKLĖJIMO VEIKSNIAI

Jei mokymą suprantame kaip mokslo žinių bei sugebėjimo perteikimą, tai auklėjimu reikia laikyti dorinių, socialinių, estetinių ir religinių vertybių ugdymą individe ir bendruomenėje. Iš kitos pusės, auklėjimas skiriasi dar ir tuo nuo mokymo, kad jis nesiriboja vien tik žiniomis ir sugebėjimais: pažintosios doros normos turi būti branginamos ir spontaniškai vykdomos gyvenime. Pilnai išauklėtu žmogumi laikome tik tą, kurs: 1) pažįsta gerį, 2) jį brangina ir 3) jo siekia savo darbais. Juk, pvz., kad ir geriausiam mokytojui visai nesvarbu, ar jo mokiniai naudos mokykloje įgytas žinias gyvenime ar ne. Baigęs universitetą inžinierius gali, jei nori, nesiversti inžinieriaus praktika ir niekur netaikyti savo žinių. Nuo to jojo išsimokslinimas nė kiek nenukentės, ir jį visi vis tiek vadins inžinierium. Tas pats su medicina ir kitais mokslais.

Visai kitaip esti su auklėjimu. Tu gali visų religijų doros kodeksus atmintinai išmokti, gali sugebėti moksliskai interpretuoti kiekvieną moralės normą, bet tuo dar nebūsi laikomas doru bei išauklėtu žmogumi, — daugiausia galėsi pretenduoti į eti-

kos žinovus. Įsivaizduokime kurio internato pavyzdinę auklėtinį: jis žino atmintinai visas drausmės taisykles ir jų sankcijas, moka paaiškinti jų reikalingumą, pats elgiasi pavyzdinai. Bet jei tas pats asmuo, atsidūręs už auklėjimo namų durų, pasižius visiškai laisvas nuo bet kokių ankstybesnių suvaržymų ir pradės nebevykdyti nė vienos anoj įstaigoje branginamų elgsenos normų, ar tokį individą begalėsime vadinti *išauklėtu*? Aišku, ne. Tuo tarpu kai medikas, kurs kad ir nesiverstų gydytojo praktika, vis tiek liks mediku ir mokytu žmogumi. Jei taip, tai auklėjimo prigimtis skiriasi nuo mokymo. Ir kas svarbiausia: mokymui kiekvienas lengviau pasiduoda, jei tik tam turi gabumų, o auklėjimas daug sunkiau vykdomas, nors ir jokių gabumų čia nereikia. Kur slypi visa to kliūtis? Aišku, paties proceso prigimtyje, kuri yra perdėm psichologiška.

Mokymo metu, kai dėstome ar aiškiname kurią mokslo tiesą, turime reikalo su racionalia mokinio prigimtimi, jo protu ir, bendrai tariant, *sąmone*. Visa kam čia reikalingas *į s a m o n i n i m a s*, kurio dėka pradedame suprasti. Dažnai reikalinga

ir vaizduotė, kaip pagalbinė priemonė, ir atmintis, kuria užfiksuojame suprastas žinias ir, reikalui esant, jas vėl atsigaminame. Auklėjimo procesas yra daug sudėtingesnis ir apima kuone visą žmogaus psichiką. Jau minėjome, kad čia, šalia žinių ir supratimo, dar reikalinga — ir tai visų svarbiausia — *pažintųjų vertybių* meilė, apsprendžianti mūsų veiksmus ir poelgius. Jei mokslo žinios pasisavinamos protu ir atmintimi, tai auklėjimo vertybės glaudžiai siejasi su *j a u s m i n i u* asmens gyvenimu. Juk čia neužtenka vien pažinti tiesą, reikia pamilti ją, trokšti ir siekti jos visa savo būtimi. Jei mokslas šviečia žmogaus protą ir jį lavina, tai auklėjimas, galėtume pasakyti, fermentuoja visą žmogaus prigimtį, tam tikru būdu transformuodamas ją.

Dabar pažiūrėkime detaliau, kurie vidiniai ir išoriniai veiksniai dalyvauja auklėjimo vyksme. Auklėjimo kaip ir mokymo procesas yra bilateralinis, atseit turi du galus: vieną — atsiremiantį į socialinę aplinką, o kitą — kurs baigiasi auklėtinio psichėje. Socialinę aplinką sudaro šeima, mokykla, draugai, visuomenė, kurioj gyvename, spauda, teatras ir t.t. Kiekvienas aplinkos poveikis savaip projektuojasi mūsų sieloje, palikdamas čia tam tikrą išspaudą. Pavyzdžiui, gražūs ar negražūs gamtovaizdžiai, meno paveikslai skverbiasi į mūsų psichę regimųjų vaidinių pavidale, kurių visuma duoda atitinkamą estetinį išgyvenimą: gražūs — malonumą, o negražūs — nemalonumą. Tas pat esti ir su garsų įtaka. O kitų žmonių veiksmai ir elgsena projektuojasi matančioje psichėje *m o t o r i n i ų* vaidinių pavidale. Jei anų vaidinių visuma teikė estetinio jausmo išgyvenimą, šie — dar daugiau:

jie impulsyviai akina analoginius veiksmus. Jei ne tučtuojau, tai atėjus panašiam momentui, jie nepastebimai, mums to visai nejaučiant, apspręs vieną ar kitą mūsų veiksmą. Kai kas man aiškina kurio nors veiksmo tinkamumą ar netinkamumą, stengdamasis savo tvirtinimus paremti atitinkamais motyvais; šiuo atveju yra veikiamas mano *p r o t a s*. Jei pagaliau, be jokių paaiškinimų, vaikas yra verčiamas ir pratinamas reguliariai atlikti tuos pačius veiksmus (pvz., sveikintis, susitikus pažįstamą; plautis rankas prieš valgį; pasimelsti prieš einant gulti ir pan.), tai per ilgesnį laiką susiformuoja tam tikri *motoriniai mechanizmai*, kurie išorėj pasireiškia kaip *į p r o č i a i* bei *p a p r a t i m a i*. Šie tampa žmogaus prigimties dalimi. Todėl ir patarlė sako: "Papratinimas — antras prigimimas".

Kaip matome, auklėjimo įtaka veikia į visas mūsų psichės sritis, pradedant paprastais jusliniais vaidiniais, percepcijomis, motorinių vaidinių formavimu ir baigiant protu bei giliausiai slypinčiais jausmais. Šioje skalėje sunku praveisti aiškią demarkacinę liniją tarp *s a m o n i n g u m o* ir *n e s a m o n i n g u m o*. Juk tie patys vaidiniai kartais formuojasi sąmonės šviesoje, o kartais — visai nesąmoningai. Suformuotas įprotis paprastai pereina į *nemonę* (l'inconscient, das Unbewusste), nors, kol susidarė, buvo reikalingas proto ir sąmonės kontrolės bei valios dalyvavimas. Mąstymas, iš kurio išplaukia mūsų sprendimai, rodos, iš esmės turėtų vykti sąmonės aiškiausioje šviesoje, bet tikrumoje daugelis mūsų pasisakymų vienu ar kitu klausimu nesiremia tikruoju protavimu. Todėl daugelis jų vokiečių kalboje visai teisingai yra vadinami Gern-

Urteile (pageidaujamieji sprendimai). Tik tada, kai kas ima juos kritikuoti, pradedame graibstyti motyvų jiems paremti. Pvz., senieji rusų emigrantai nuo pat D. Karo pabaigos tvirtino ir laukė, kad žlugs komunistinis Rusijos režimas. Lygiai ir mes per visą II Pasaulinį Karą tvirtinome, kad diena po dienos vakariniai sąjungininkai atsigręš prieš bolševikus... ir tam pririnkdavom kuo puikiausių argumentų. Kartais giname kurią nors nuomonę, nè patys nežinodami kodėl. Prancūzų medikas ir psichologas H. Bemheimas (1837-1919) duoda tipingą nesąmoningojo protavimo pavyzdį. Jis užhipnotizavo vieną savo pacientų ir įsakė jam, kaip tik atsibus, paimti čia esantį lietsargį ir eiti į aikštę pasivaikščioti. Pabudęs pacientas, nieko nelaukdamas, griebia svetimą lietsargį ir žingsniuoja į priešais esančią aikštę. Jį čia pasitinka pats Bemheimas ir klausia, kodėl su išskėstu lietsargiu, juk tokia graži diena. Anas greit susivokia ir sako, kad taip sau norėjęs pažiūrėti, ar lietsargis atsidarysias. "Juk čia ne tavo lietsargis", sako jam Bemheimas. Tada šis: "Aš taip sau norėjau pajuokauti, paerzinti aną poną". Atseit nè pats asmuo kartais nežino tikrosios savo veiksmo priežasties, o vienok stengiasi tą veiksmą, reikalui esant, motyvuoti. Tokių veiksmų ir poelgių pilna kasdieniniame žmogaus gyvenime. Lygiai taip pat esti su mūsų moraliniais įprastiniais, o kas svarbiausia, ir su nemoraliniais poelgiais. Todėl šių dienų auklėtojas turi skaitytis tiek su sąmoningaisiais, tiek ir su nesąmoningaisiais auklėjimo veiksniais.

Paprastai, tėvų ir auklėtojų auklėjamąją įtaką sudaro:

1. Pamokymas, kaip vaikas ar jaunuolis turi elgtis.

2. Paaikškinimas, kodėl vieni darbai yra geri, o kiti blogi.

3. Sekimas, priežiūra ir atitinkamas sankcionavimas: pagyrimai, bausmės ir t. t.

4. Pratinimas prie nustatytos tvarkos, tuo būdu išugdant gerus įpročius.

Nežiūrint visų šių auklėjimo būdų, dažnai ir didelės pastangos nepasiekia reikiamų rezultatų. Būna atsitikimų, kad vaikas ar ypač jaunuolis nepasiduoda nei tėvų nei mokyklos auklėjamajai įtakai. Jis, kad ir išklauso vyresniųjų pamokymų ir sutinka su jų gražiais motyvais, bet elgiasi priešingai. Iš pradžių atrodo, lyg jis būtų per silpnos valios. Bet tuo metu pasireiškia nepalaužiami užsispyrimai. Pagaliau auklėtinis nustoja paskutinio pasitikėjimo tėvais ir ima elgtis visai savavališkai. Tam yra daug psichologinių priežasčių, ir jos dažniausiai plaukia iš mūsų nesąmoningosios prigimties (plg. Bernheimo paciento elgesį su lietsargiu).

Mes per mažai kreipiame dėmesio į sąmonės akimis nepastebimus faktus, kurie pamažu absorbuojasi sodrioje vaiko psichikoje ir ją tam tikru būdu nuteikia, apsprendžia ir net suformuoja socialiniu ir moraliniu atžvilgiu. Jei vaikas iš pat kūdikystės, nors ir nieko nesuprasedamas, girdės gerą, švelnią muziką, jo ausis pripras, ir tada jį erzins nedarnūs džiazo garsai. Jei namuose jis girdės švelnius žodžius, jaus visa savo glėžna būtimi santaikos ir meilės atmosferą, jis pasijus visai svetimas ten, kur visa to trūksta. Tačiau jei patys tėvai šiurkščiai su juo elgsis, bars kur reikia ir nereikia, retkarčiais apkuldami, pradžioj vaikas panašiai traktuos katina, šuniuką, jaunesnį broliuką ir silpnesnius už save draugus, o paaugęs turės tendenciją atsi-



“Jaunimo namų” pamatų prakasimo iškilmėse kan. J. Paškauskas sako pamokslą.

revanšuoti patiems tėvams. Juk ir ne-gyvojoje gamtoje veiksmas yra ly-gus ataveiksmiui. Šiuo atveju ato-veiksmis gali gerokai pavėluoti, bet visvien jis pasirodys: sutelkta ener-gija nuolatos ieško išlydžio! Ne ma-žesnės įtakos turėjo mums vaikystėje ir išorinė socialinė bei fizinė aplin-ka: draugai, jų turimi estetiški ar ne-estetiški žaisliukai, jų kalba ir elge-sys, paveikslai, vaizdai, matyti aplin-koje, knygose, kine ir t.t. Ką jau be-kalbėti apie šių dienų prašmatnybę — t e l e v i z i j ą!

Pasirodo, kad komersantai visais laikais buvo ne blogesni psichologai už pedagogus. Šiandien jie pasiėmė į rankas televiziją kaip galingiausią reklamos priemonę. Patys ją išlaiko

ir todėl kemša vien tai, kas tarnauja bizniui. O kaip jie pritraukia žiūrovą, jei kas penkios minutės bent vieną kartą nutraukiama ir kalama į gal-vą visiems įkyrėtas piršimas kurios nors prekės? Visai paprastai: pa-rengdami tokią programą, kuri pa-tenkina nustelbtąsias masių tenden-cijas. Juk senstelėjęs ir gerokai aptu-kęs pilietis nebepajėgia sportuoti, todėl jis, aišku, mėgs žiūrėti bokso, futbolo ir kitokių rungtynių; ką jau bekalbėti apie laisvąsias imtynes. Šiandien sportas yra tapęs profesija ir bizniu, o tikrieji jo "mėgėjai" yra tie, kurie perkasi brangiausius bilie-tus ir nė vieno rungtynių nepralei-džia. Toliau, socialinis gyvenimas čia, J.A.V., yra taip sutvarkytas, kad

dėl griežtų įstatymų ir geros policijos neįmanoma užpulti žmogų gatvėje, užmušti arba sužaloti ir pagaliau pasitraukti didvyriu. Šiomis tendencijomis bent fiktyviškai patenkinti rodoma per televiziją meksikietiško filmo "rūpestingai" parinktos iškarpos. Panašiai komersantų išnaudojamos ir kitos neleidžiamos viešame gyvenime pasireikšti ydos. Tegul jau suaugusieji čia ieškotų tikrumoje negalimų patenkinti tendencijų atleidimo, bet kuo kalta jaunoji karta, ypač paaugliai vaikai, kad jų vaizduotė sotinama tokiais vaizdais? Jų jaunoji sielų nepastebimai renkasi moraliai žalingos nuosėdos, kurios vėliau sudrums jų psichikos turinį. Jei suaugęs šios komersantų mašinos pagalba patenkina nugramzdintas pasąmonės tendencijas, polinkius, su vaikais bus atbulai: jų pasąmonė susitelkę televiziniai vaidiniai pareikalaus patenkinimo socialinėje aplinkoje! To pasekmės jau jaučiamos. Spaudoj nuolat reiškiamas didelis susirūpinimas "teenagerių" morale, sielojamasi dėl nepilnamečių nusikaltimų.

Kad geriau būtų suprantamas susiklojusio n e m o n e j vaidinių veikimas, pailiustruosiu vienu faktu, paimtu iš patirties. Stebėjau vieną 3-4 metų vaiką. Jis buvo tada kaip tik konkrečių interesų fazėje (3-7 m.). Jo dominuojanti tendencija buvo viską ardyti, išmontuoti. Tarp kitko jis visuomet išžerdavo savo žaisliukus asloje. Jo motina, vengdama kambariuose netvarkos, kiekvieną kartą eidama pro šalį, juos padėdavo savo vieton. Kadangi tatai tekdavo daryti keliolika kartų per dieną, ji pradėjo juos vis tą pačią tvarką sudėlioti. Vaikas, vos tik tatai pamatydavo, tuoj skubiausiai juos vėl išmėtydavo. Ir tas tęsėsi keletą mėnesių. Nejučiom vaikas pradėjo nei iš šio nei

iš to mėgti mamytės palaikomą žaisliukų tvarką. Nebeardydavo jos, o vėliau ir pats, suradęs kur žaisliuką, nešdavo jį į jo nuolatinę vietą. Maža to, po kiek laiko šis berniukas pasidarė net pedantas savo žaisliukų atžvilgiu: jei kokio trūkdavo, ir negalėdavo juo tuščios vietos užpildyti, jis verkdamas, sielodavosi... Kiek žinau, šis berniukas ir paaugęs liko labai tvarkingas. Kaip tatai paaiškinti psichologiškai? Labai paprastai: nuolat matant tą pačią daiktų grupę ir toje pačioje tvarkoje, vaiko psichėje susidarė tos žaisliukų grupės pastovus kolektyvinis vaidinys. Kai jis pamatydavo savo žaisliukus kitokioje tvarkoje arba kai kurio nors trūkdavo, naujasis perceptinis vaidinys nebeatitikdavo ano, atminty užfiksuoto, ir dėl to kildavo tam tikra iritacija. Lygiai taip esti ir su mūsų motoriniais vaidiniais, kurie apsprendžia vienokius ar kitokius veiksmus. Tad ką vaikystėje prisizūrėsime, tą vėliau spontaniškai norėsime įgyvendinti.

Vokietės motinos sakosi pradedančios vaiką auklėti jau pirmaisiais jo gyvenimo mėnesiais. Kaip? Juk jis nieko dar nesupranta. Na, ir nereikia, kad ką suprastų, sako. Kaip žinome, vokietės kūdikį maitina tik nustatytu laiku. Kai vaikas pradeda verkti kitu laiku, patikrina, ar viskas tvarkoje: sausas, nesuprakaitavęs ir t.t. Jei taip, padeda ir daugiau nebekreipia dėmesio; gali verkti, kiek sau nori. Ir toks naujas pilietis pamažu pripranta prie aplinkoje nustatytos tvarkos. Taip auginamas kūdikis rečiau beverkia. Aišku, ir toliau tęsiant šią auklėjimo liniją, visokios momentinės užgaidos ir kaprizai yra likviduojami jų pasireiškimo stadijoje. Todėl "lenk medį, kol jaunas", sako mūsų liaudies išmintis. Motinų



Gen. P. Plechavičius išverčia didelę velėną Tėvų Jėzuitų statomų namų pamatų
prakasimo iškilmėse.

sielojimąsi dėl kiekvieno vaiko kryk-
telėjimo ir pastangas pataikavimu
nuraminti jį inteligentės vokietės va-
dina Affen-liebe — beždžioniška ar-
ba trumparegė meilė, kuri vaiko auk-
lėjimui ir jo ateičiai yra labai žalin-
ga, bet motinai duoda malonumo. Mi-
nėta vokiškoji taktika turi ir savo
psichologinę bei biologinę raciją,
nors apie joki sąmoningumą čia dar
negali būti nė kalbos.

Kaip socialinė aplinka veikia į vai-
ko psichinę raidą, matysime dar ryš-
kiau iš šio fakto. Šveicarų pedagogas
ir psichologas H. Zulliger pasakoja,
kad jo mokykloj buvo vienas berniu-
kas, kurs turėjo nepaprastą tenden-

ciją meluoti. Jis meluodavo visur ir
visiems. Kad melas būtų įtikinames-
nis, jis išgalvodavo koplikuočiausias
istorijas. Šitokia vaiko laikysena bu-
vo sunkiai pakeliama draugų tarpe,
o ypač mokykloje. Kai ir to neužte-
ko, aplinka per mažai tereagavo, jis
ėmėsi grasinimo priemonių: grasy-
davo suolo draugams, kad dursiąs
plunksna, supiaustysiąs rūbus ir
pan. Kai vieną kartą, pamokos metu
atrėmęs peilį į priešais sėdinčio nu-
garą, jis rimtai pradėjo durti, buvo
griebtasi analizės, kurią padarė pats
mokytojas. Laisvųjų asociacijų pa-
galba berniukas pradėjo prisiminti
ankstybosios vaikystės išgyvenimus.

Štai keletas jų: 1) Kai buvo dar visai mažiukas, jis įeina į virtuvę ir girdi bernus su tarnaitėmis kalbant apie kažkokią žmogžudystę. "Kur, kas nusižudė?" — klausia jis tarnų. Tie atsako: "A, čia šiame laikrašty radom parašyta". Kai nieko virtuvėje nebuvo, jis, pasigriebęs tą laikraštį, nusiėmė pas kitus vaikus, kurie moka gerai skaityti, bet nieko panašaus ten neranda. 2) Kai jis nueidavęs pas kaimynus, tuoj pastebėdavęs, kad viens kitam kažką pakužda į ausį. Kai jis paklausdavęs, ką ten apie jį pasakoja, atsakydavęs, kad tatai jo neliečia. J a m a t r o d y d a v ė k a d kažką nuo jo s l e p i a . 3) Vieną kartą jo mamytė jį užpuolusi baisiai barti ir net mušti už kažkokio laikraščio pajudinimą, kurs buvo užkištas už jo mirusio tėvo portreto, tuo tarpu kai už svarbesnius nusikaltimus jį daug mažiau bardavo. 4) Jau gero-kai paaugęs, jis eidavęs su bernu sodan šaudyti į taikinius, ir jie naudodavęsi visais tėvo ginklais. Motina nedraudavusi. Bet štai vieną kartą jis užtinka kažkur komodoje tarp baltinių baltą revolverį, panašų į tą dramblio kaulo amuletą, kurį jo mamytė nešiojanti ant kaklo. Su bernu pasiėmę jį išbandyti. Kai motina pamąčiusi šį ginklą vaiko rankose, puolusi į baisią isteriją, norėjusi jį net iš namų išvaryti, kam landžiojęs po komodą ir t.t. Visos šios reakcijos atrodė vaiko sielai nelogiškos, keistos, nesuprantamos. Pasitikrinus vietoje, štai kas rasta. To berniuko tėvas buvo miręs nuo savo paties rankos. Jis nusišovė tame kambaryje, kur kabėjo jo portretas, tuo pačiu baltuoju revolveriu. Šios fatalinės kulipkos padarytoji skylė sienoje, motinos pagaidavimu, buvo uždengta velionies portretu.

Dabar mums viskas darosi aišku: vaiką supo melaginga, pilna kažkokių paslapčių aplinka. Visi kažką slapta kuždėdavosi ir jam meluodavo. Bausmės nebuvo proporcingos nusikaltimui ir t. t. Nerasdamas išsprendimo, vaikas pradėjo revanšą pačiai socialinei aplinkai: pradžioje melavimu, o kai ir to neužteko, ėmėsi konkretesnių priemonių. Pasąmonėj prisirinkęs suraizgytų vaidinių balastas siekė išsikrauti toje pačioje aplinkoje, kur jis buvo gautas. Bet kai buvo išaiškinta tos mistinės ir melagingos aplinkos priežastis, berniukas nustojo meluoti, pasidarė visai normalus.

Tokių pavyzdžių yra užregistruota be galo daug. Bet šių kelių užteks įsitikinti, kokią svarbų vaidmenį vaidina vaikystėje gautieji pergyvenimai ir kaip yra svarbi t y l i o j i , bežodė, rodos, nieko bendra su auklėjimu neturinti, aplinkos įtaka. Matome taip pat, kad toli gražu ne visi mūsų elgsenos ir veiksmų v a r i k l i a i yra sąmoningos prigimtys: daugelis jų veikia pačiose tamsiausiose psichės gelmėse. Ne mažesnės reikšmės čia turi ir aukštesnieji jausmai. Iš dviejų vienodo gerumo objektų visuomet pasirenkame gražesnįjį, mokame pinigų už koncertus, meno parodas. Socialinio jausmo spiriami vengiame vienumos. Elgetos apsiuogina savo žaizdas, kad labiau veikėtų į praeinančių pasigailėjimo jausmą ir, žinoma, gautų didesnę išmaldą.

Tegul skaitytojas nepasidaro pesimistas ir tenemano, kad iš aplinkos vien tik blogis tesiskverbia į auklėtinio giliąsias psichės sferas. Lygiai tokia pat įtaka yra ir gerųjų poveikių. Todėl reikia turėti galvoj, kad veikiamoje į auklėtinį, ne tik pateikdami jam tam tikrą doros taisyklių tarsi "exportui" parengtą sąrašą, o



MEILĖS GROŽIS IR JOS TRAPUMAS

II

Meilės grožio sudarkymas

Nėra tokio gražumo, kurio negalėtume nesubiaurinti. Nėra tokio šviesaus kūno, kuris neturėtų šešėlio, šešėlių yra ir meilėje, ypač tolimesnėje jos raidoje. Pajėgdamas visa subiaurinti, žmogus ir meilės gražųjį jausmą sudarko savo netobulybėmis ir ydomis, aukštąjį meilės idealą "pritaiko" savo žemumui. Konkrečioje meilėje atrandame tiek daug skausmingų neigiamybių, kad negali nekilti mintis apie konkrečios meilės menkybę. Tokiais atvejais negali ne-

patys leisdami sau tai, kas tam prieštarauja, bet ypač sudarydami auklėjančią atmosferą šeimoje, mokykloje, aplinkoje. Iš jos vaikas pats, to nė nejausdamas, semsis, kas jam reikalinga ir kas ateity stipriau negu grynas pažinimas apspręs jo elgseną.

A. Liaugminas,

Loyolos universiteto profesorius.

prisiminti lotynų patarlės: "Corruptio optimi pessima — sugedimas to, kas yra geriausia, būna blogiausias."

A. Gide kalba apie *meilės dekrystalizaciją* arba, kitaip sakant, apie tą lėtą jos irimą po vedybų. Meilės išsigimimo ir jos žuvimo pradai yra įvyti į meilę pačioje jos pradžioje, ir giliau gyvenimą pažįstas asmuo — meilei gimstant — gali nujausti jos mirtį. Ne kita prasme reikia suprasti ir tuos liūdnius Rilke's žodžius. "O tu iš anksto prarasta mylimoji!" Meilės dekrystalizacija kartais prasideda taip greitai, kad neretai gedulo skausmas, meilei mirus, būna ilgesnis negu pati meilės gyvybė.

Kur dekrystalizacijos reiškiniai? Kur mirties pradai dar nemirusioje meilėje? Meilės dekrystalizacija prasideda tuo, kad *meilė kankina*. Kančia yra taip esminė meilėje, kad, regisi, ir laimingiausia abipusė meilė jos neišvengia. Viena 12 šimtmečio gruzinų poema sako: "Jei aš myliu..., tai visą skausmų pasaulį imu ant savęs..., (nes) meilė — ištisa žaizda." "Kas yra meilė?" klausia rašytoja G. Sand. "Tai ašaros. Jūs verkiate, taigi mylite" — atsako jai St. Beuve. "Jausmai ir jų kaitra iš kiekvienos dienos sunkenybių ir skausmų pasaulį padaro" (A. Maurois).

Tai turint galvoje, galima pasakyti, kad meilėje iš dangaus į pragarą yra tik vienas žingsnis. Stipriai mylintiems jautriems žmonėms meilė virsta nuolatine atvira žaizda, kuri jaunesniame amžiuje gyja greičiau, bet vyresniame amžiuje gyja sunkiai ir lėtai. Net užgijusi, ji neretai palieka psichinių randų, kuriuos kartkartėmis vėl pradeda skaudėti. Daug žmonių, kaip Goethe's "Jaunojo Verterio kančių" didvyris, savo meilę apmoka skausmu.

Apie meilės skausmų dydį galima spręsti ir iš tų beprotybių, net kriminalų, kuriais tie skausmai prasiveržia. Sudrumsdami blaivaus protavimo eigą — (nes didelis skausmas svaigina, tartum alkoholis) — tie skausmai susiaurina galimybes pažvelgti į susidariusią padėtį iš visų pusių ir ją įvertinti. Tokiu būdu, jie nelaimingai mylintįjį kartais palenkia prie neapgalvotų išvadų ir sprendimų. Štai kodėl panašūs faktai duoda progos pagalvoti apie meilės menkybę.

Giliau į šį klausimą žvelgdami, panagrinėkime meilės kančios įvairius gyvenimiškus pasireiškimus, kurie, deja, liūdnai nuteikia kiekvieną kad ir labai vertinantį meilę.

Žmogus ilgisi tikrosios meilės, o ne jos falsifikatų, nes falsifikatai nepageidaujami jokioje gyvenimo srityje. Tikroji gi meilė taip nedažna, kad, kilus abipusei meilei, bent kai kurių besimylinčiųjų gilioje sąmonėje pasirodo rūpestis kaip šešėlis: ar *tai tikra meilė*? Ar ji visus laiko bandymus atlaikys? Ar neapsigaunu, ar nesu apgaunamas? Šis rūpestis nėra be pagrindo, nes kilęs jausmas žmogų hipnotizuoja, svaigina, ir nėra jau taip lengva meilę atpažinti meilėje. Atpažinti gi reikia, nes jei tai netikra meilė, ji baigsis greitai; beprasmiškai bus eikvojama ir laikas ir širdis — liks tik beprasmiškas suniekinimo jausmas ir beprasmiška kančia. Konkrečiai kalbant, reikia suvokti, ar čia yra meilė ar savimyla; ar čia meilė ar vien aistra; ar mylimas pats žmogus ar tik kuri nors išorinė ir glaudžiai su žmogaus asmenybe nesusižaisanti ypatybė. Kartais tie apgavimai ir apsigavimai, nebūtinai sąmoningi ar piktos valios lydimi, būna taip labai subtilūs. Tetmajeris leidžia pajusti tą subtilumą, analizuodamas

vieną praeities jausmą: "Suprantu, kad kadaise su kažkokia svaiginančiai saldžia šypsena ji klausėsi manęs, kai į ją kalbėjau, bet tik todėl, kad tai buvo išimylėjusio žmogaus, o ne mano, žodžiai. Kai jos rankas bučiavau, ji glaudėsi ne prie manęs, o prie vyro, kurs myli. Atsiklaupė ne prieš mane, bet prieš savo vaizduotę, t. y., prieš save pačią." Tų visų apsigavimų pagrindas, anot jo, tai tas, kad "jei meilė gali būti didelė, kaip pasaulis, tai savimyla gali būti dar didesnė."

Tikrą meilę nelengva išaiškinti, nelengva pasakyti, ar mylima žmogus ar tik jo priedai: turtas, gera tarnyba ar garbė, dalykai, kurie tą žmogų parodo visai kitoje šviesoje. Labai teisingai E. Ožeškienė pastebi, kad "mūsų pasaulyje yra taip: mėgstame blizgėjimą, ir todėl, kai žmogus kuo nors blizga, sukamės apie jį, kaip planetos apie saulę, ir tai gali sukurti iliuziją, kad jį mylime. Tikrumoje gi nėra ten meilės". Nelaimingi turtuoliai su visu savo "pasisekimu": jie visada gali įtarti, kad mylimi ne jie, o jų turtas.

Nors meilės pradžioje mažai kas gyvena šitais jausmais, galvodami, kad jų meilė — amžina, bet kai kas, nežinodamas, ko verta užsimezgusioji meilė, kenčia, nes nežinia įtempia dvasią, ir skaitlingi iširusios meilės pavyzdžiai netolimoje aplinkoje šitam susirūpinimui teikia pagrindą.

Jei meilė ir būtų abipusė, ji vis tiek *nėra pastovi* nei laiko, nei ypač jausmo įtampos atžvilgiu. Šis paskutinis nepastovumas visai suprantamas, turint galvoje tiek fizinio, tiek dvasinio organizmo kaitą ir bangavimą. Jais reiškiasi gyvybė, bet širdžiai nesusiprantama ir sunku, kai šis nepastovumas kartais nubanguoja nuo meilės net iki neapykantos ribų.

Turime daugybę faktų, kad abipusė ir, regis, stipri meilė kai kada per greitai praeina ir net visiškai užges-ta. "Jis nebemylėjo Veronos", rašo R. Huch. "Jis nebegalėjo įsivaizduoti, kad kada nors ją būtų mylėjęs. Tarp jų buvo bedugnė, virš kurios jie ne-galėjo net rankos vienas kitam pa-duoti." Tokie radikalūs pasikeitimai rodo didelį meilės nepastovumą. At-rodytų, kad kiekviena besimylinčioji pora stovi ant netikro ir svyruojančio pagrindo.

Prisimenant meilės įtampos nepa-stovumą, kuris, neretai prasidėjęs smulkiais nesusipratimais ir prie-kaištingų žodžių pasikeitimais, eina prie užgavimų ir net neapykantos prasiveržimų, turime pastebėti, kad visa tai meilėje virsta naujų kančių priežastimi. Dėl padidėjusio mylin-čiojo asmens jautrumo, mažiausias meilės žaizdos palietimas nudiegia skausmu. A. Gide, stebėjęs nepake-liamą susierzinimo įtampą, ypač ve-dusiųjų tarpe, prieina išvadą, kad vienos pusės kuri nors neigiama charakterio savybė, nuolat ir tuo pa-čiu būdu erzindama kitą, išaugina joje tartum kokį psichinį skaudulį, kurs nuolat palaiko susierzinimo sto-vį. Kai stebi kai kurias poras, kurios, regisi, paprasčiausius dalykus viena kitai sakydamos, sako juos kažkoku pakeltu, suerzintu tonu, liudijančiu juos esant nuolatinio karo stovyje, tai A. Gide aiškinimas pasitvirtina.

Svarstydami šį paskutinį meilės kančios prasiveržimą, negalime ne-sustoti prie to, jei taip pasakytume, mįslingo žmogaus piktybės pasireiš-kimo, kai – anot psichologų – abi-pusiai užgauliojimai ne kartą veržia-si iš besimylinčiųjų lūpų kažkoku likiminiu būtinumu. "Buvo tas, kas būna visada: ką labiau myli, tą pir-mąjį ir užgauni" (Dostojevskis). "Ar

tu nesupranti, kad yra tam tikras pa-sitenkinimas, kai tyčiojamasi iš tų, kurie mylimi, nors ir nenustojant jų mylėti? Juk žinai, kad meilė ir žudy-mas kažkur ten arti susieina smege-nyse" (Tetmajeris). Šitaip elgdamie-si besimylintieji neišvengiamai ma-žina meilės įtampą (nes meilė nieko meilėje išgirsto nepamiršta!) ir kerta ta pačią šaką, ant kurios sėdi.

Pagaliau tokiam stoviui tveriant, išsiveržę net neapykantos pasireiški-mai (ir tai vis, rodos, meilei besitę-siant!) užduoda skaudžią ir tragišką psichologinę mįslę. "Niekada ji ne-nujautė, kiek neapykantos gali ru-senti po meilės skraiste" (M. van der Meersch). Norėdamas, kad taip ne-būtų, minėtas rašytojas štai kaip į besimylinčius prabyla: "Nereikėtų nei vieno žmogaus neapykantą pa-žeisti, nes ir be to laikas meilei per-trumpas." Tačiau ar jausmas gali būti pamokomas? Jei jį pamoko, tai ne žodžiai, ne protiniai išvedžiojimai, bet paskutinis jausmo pergyvenimas, kuris žmogų priveda prie katastrofos, kur jis, kaip sakoma, "nudega".

Jei bandytume tos kartais prasi-veržiančios neapykantos pagrindų ir priežasčių ieškoti, tai prieitume prie dar labiau stebinančių išvadų. Jei neapykantos prasiveržimų priežastys būtų ydos, neigiamybės, tai nebūtų sunku suprasti. Bet neapykantai ne-reikia pagrindų. Todėl ji darosi tuo didesnė. Ar nešiurpulingai skamba V. Somerset Maugham žodžiai: "Iš tikrųjų, jis nekentė jos dėl jos mei-lės jam". Ar tokie ir panašūs reiškini-ai meilėje neduoda mums pagrindo nuliūsti dėl meilės sudarkymo?

Šis meilės išsigimimas ryškiausiai pasireiškia tada, kai viena ar abi pusės nustoja mylėti, ir kai nebelie-ka nieko, kas dvelktų buvusią mei-le. Kai vakarykštis šiltas artimumas

pasikeičia į šiandieninį šaltą svetimumą. Vakar norėta susitikti, o šiandien stengiamasi išvengti. Vakar akys atgydavo, sustojusios ant tavęs, o šiandien jos nuleistos "nemato" tavęs, kurs virtai tuščia vieta. Ar nebaisu matyti, regisi, tą patį žmogų, c tačiau ne tą patį; pažinti jį ir neatpažinti?! Tai tas pats, kaip susitikti gyvą žmogų negyvom stiklo akim ir mirusiojo bruožais!

Meilė išsigimsta, kai ji virsta dvasios nepateisinamu seksualumu, kuriame dvasia nedalyvauja. Tai grynas egoizmas, kad ir dviese, kur kiekviena pusė tik apie savo malonumą galvoja. O juk daugybė tokių "meilių" — be jokio pagrindo, per nesusipratimą ar savęs apgaudinėjimą — vadinama meilės vardu.

Tokia išsigimusi ar išsigimstanti meilė palieka žmogaus dvasios gyvenime vien griuvėsius. Bet tų griuvėsių palieka, regisi, ir tikra meilė. Ir nekartą — juo didesnė meilė, tuo didesniu sunaikinimu ji nusiaučia žmogaus gyvenimą. Atrodo, kad didelė meilė beveik visada yra tragiška. Ji paprastai, pasak V. Solovjovo, nesueina į pastovų ryšį. Ji — tartum perdidelė elektros srovė — perdeginą žmogaus gyvenimą.

Ir tikroje meilėje žmogaus dvasios akiratis susiaurėja, nes jis įklimpsta ir sustoja prie vieno asmens. Visi ir visa aptemsta: lieka nušviestas tik vienas mylimas žmogus. Ar toks dvasios vienpusiškumas nekliudo pažinimo objektyvumui? Meilė yra dvasios svaigimas. O kas gi nežino, kad kiekvienas apsvaigimas trukdo sprendimo blaivumui?

Didelė meilė paraližuoja žmogaus dvasios galias ir jo darbingumą. Ji taip žmogaus gyvenimą užpildo, kad nebetenka jėgų ir laiko kam kitam. Padidėjęs svajingumas nekartą taip

praskiedžia gyvybines jėgas, kad žmogus pradeda apsilieisti pareigose.

Nekartą dėl meilės atsižadama savo įsitikinimų ir pasaulėžiūros arba be įsitikinimo priimama mylimojo asmens pasaulėžiūra. Tokiu būdu, bet kokie įsitikinimai griūva. Nustojus valios ir savarankiškumo, atsparumas piktam sumažėja, ir žmogus priartėja prie tos kriminalinės nuotaikos, kuri nesusvyruoja pašalinti iš savo gyvenimo kiekvieną, kurs tai meilei pastoja kelią. Apie tokios meilės griaujamąjį pobūdį randame pasisakymą R. Tagores kūryboje: "O meile, mano meile, man nieku pavertei tiesą... ir dangų. O meile, mano meile, galėčiau visą pasaulį padegti, išskyrus tą vieną kraštą, ant kurio sustojai,... ir ant tų degėsių pašokti beprotišką šokį". Kas negirdi apie tas laukinio pavydo įkvėptas ir kriminalines meilės beprotynes?

Norėdami būti objektyvūs, negalime nesuabejoti, ar dėl visų tų dalykų reikėtų kaltinti pačią meilę. Ar minėtais atvejais netektų kalbėti apie psichopatinius pusiausvyros nustojimo stovius, kurie įrašomi tikrosios meilės sąskaiton?

Meilei įsiviešpatavus, nekartą nematoma mylimo asmens nevertingumo. Dar blogiau. Šis nevertingumas pradeda rodytis vertingu, o mylimo asmens yda virsta dorybe. Tokiu būdu, dvasinių vertybių vertinime žmogus, nustojęs objektyvaus mato, krinta ir savo gyvenimu priartėja prie mylimojo asmens moralinio žemumo. Įsivyrąja nuotaika, kurią būtų galima šitaip nusakyti: "Jei jūs kada būtumėte mylėję, žinotumėte, kaip nesvarbu tai, koks yra žmogus, kurį mylime. Kas galvojama, neturi nieko bendra su tuo, kas jaučiama. Mylima tas, kuris turima mylėti."



Šių metų birželio mėn. 16 d. Niujorke buvo iššventintas kunigu Valstybės sekretoriaus Foster Dulles sūnus Avery Dulles, S. J. Šventinimo apeigas atliko kard. Spellmann. Šioje nuotraukoje matyti: Foster Dulles, jo žmona, sūnus Avery ir kard. Spellmann. Tėvas sveikina sūnų po kunigystės šventimu. Apie šį įvykį spauda labai daug rašė.

Avery Dulles, kaip ir jo tėvas, buvo presbiterijonas. Jis gimė prieš 37 metus. Buvo paskutinis šeimoje. Studijavo Amerikoje ir Šveicarijoje. Harvardo universitete gavo teisių daktaro laipsnį. Prieš jo akis buvo viliojanti karjera. Jų šeima jau nuo senų laikų pasižymėjo mokslu ir religija. Jo senelis buvo pastorius ir teologijos profesorius, o prosenelis buvo taip pat Valstybės sekretorius, prezidentaujant Harrison. Paskutinio karo metu Avery buvo karininkas laivyne. Grįžęs iš kariuomenės, įstojo į Jėzuitų ordiną (1946 m.). Įdomu, kas jį paskatino daryti tokį žingsnį. Jis pats sako, kad studijuodamas Harvarde, pradėjęs justį kažkokį nerimą, nepasitenkinimą. Pradėjo skaityti katalikiškas knygas, ypač šv. Tomo Akviniečio veikalus. Jie sužavėjo jį savo gilumu ir nuosaikumu. Šie veikalai jį priartino prie Kristaus, bet dabar reikėjo surasti tikrąją bažnyčią. Pradėjo ieškoti ir studijuoti visas: presbiterijonų, episkopų, metodistų, baptistų ir kitas. Bet niekur nerado to, ko ieškojo. Jis norėjo rasti visą Kristų ir visą Jo mokslą, bet ne jo dalį. Pagaliau tai surado Kataliku Bažnyčioje. Ypač prie to jį patraukė Maritain raštai ir vysk. Fulton Sheen televiziniai pašnekesiai. Tėvai jam nekliudė ieškoti tiesos. Jie suprato, kad sutrukdyti Dievo planus būtų labai žiauru ir negarbinga. Tėvas dabar yra patenkintas, kad sūnus surado tą religiją, kurioje jis yra laimingas.

Sutikdami, kad kartais mylimojo asmens savybės nevaidina lemiamo vaidmens meilės pradžioje, vis dėlto turime suabejoti, ar minėtos asmenybės pasisakymas galėjo jai galioti ir tolimesnėje meilės eigoje. Sunku tikėti, kad netinkamos mylimo žmogaus savybės neatlieptų kankinančiai kito meilės dalyvio gyvenime. Iš kitos pusės, kalbėdami šioje pastraipoje apie asmens vertingumo vaidmenį meilėje, nenorime jokių būdu tvirtinti, kad nevertingi žmonės negali būti mylimi. Yra juk tokios herojiškos meilės pavyzdžių, kai nevertingas asmuo — per pasiaukojančią kito meilę — virsta vertingu. Tokių pavyzdžių matome Dostojevskio kūryboje, kai vertingo asmens didelė meilė nevertingajam pažadina pastarajame nuostabiai kilnias, bet sieloje snaudžiusias, gyvenimo dulkių apneštas galias.

Liūdniausiai nuteikia meilė, virtusi nelaiminga. Ji daugiausia griuvėsių palieka jautrios dvasios gyvenime. Nelaimingos meilės tema yra labai aktuali, nes kiekvienas, kuris šiaudien laimingai myli, yra rytojaus nelaimingos meilės kandidatas. Užmerktume akis aplinkinio gyvenimo faktams, jei neigtume šį aktualumą.

Klaikūs nelaimingos meilės griuvėsiai. Jei kas įstengtų išvelgti į savižudžio jausmus, jis turėtų sielos vaizdą, kurią palietė nelaiminga meilė. Juk tai žmogus, kuris šimtais vilčių, ilgesių ir artimybės šaknimis jau buvo įaugęs į kitą žmogų, buvo suaugęs su juo. Kai meilė virsta nelaiminga, tai visos tos šaknys išraunamos, ir žmogus skausmingai atplėšiamas nuo kito žmogaus. Ar tai nėra mirtimi dvelkias stovis? Nenuostabu, kad poetė E. Lasker-Schueler sako: "Meilės žuvimas virsta pasibaisėtina krize. Tokie meilės smūgiai lygūs ope-

racijai, kurie palieka didelius randus... Iki šiol nesuprantu, kaip gali būti, kad tai visa išgyvendamas žmogus nemiršta..." Čia kalbame apie tikrą prasme nelaimingos meilės krizę, t. y., apie tokios meilės, kur *abipusiai* stipriai mylėtasi, ir kur viena pusė nuo tos meilės atsimeta. Neliečiame čia nelaimingos meilės nepilna žodžio prasme, kur tik vienusiškai mylėta ir, tuo būdu, nepa-grįstai apie artimybę su kitu asmeniu svajota, nes tikra prasme nebuvo nei įaugta, nei suaugta. Tokios nelaimingos meilės nelaimę išmintingas žmogus nesunkiai apvaldo.

Giliau nelaimingą meilę analizuodami, joje neišvengiamai randame daug beširdiškumo ir žiauraus brutalumo. Turime galvoje tą būdą, kuriuo dažniausiai nustojusioji mylėti pusė nutraukia ryšį su vis dar mylinčiu žmogumi. Gal iš viso nėra meilėje kito momento, kur tas beširdiškumas turėtų progą beširdiškiau pasireikšti. Štai pavyzdys, kuriame vienas rašytojas pasakoja kitam, kaip jis liko apleistas. "Marija išėjo nuo manęs, taip egoistiniai neatsižvelgdama į mane, nekreipdama dėmesio į tai, kas bus su manim, kaip aš tai sutiksiu, kaip pakelsiu. Taip lengva širdimi išeiti, taip be vieno pažvelgimo, be paklausimo: ką tu dabar su savim darysi?... Nesiskundžiu, nesimėtau, nekeikiu. Esu ramus. Tik man be galo liūdna... Taip ją mylėjau... Ir štai dabar po mano kojomis atsivėrė grabas, į kurį įdėjau savo širdį".

Ir gerokai vėliau, bent kiek skausmui aprimus, bent iš dalies griuvėsius pašalinus, pastoviai pasilieka kažkokia tuštuma, kurioje gyvena *meilės beprasmiškumo* ir ja nusivylimo sąmonė. Tą beprasmiškumo sąvoką viena rašytoja net į patį meilės aptarimą įjungia, kai sako, kad mei-

lė yra kankinantis jausmas, kuris pagaliau paleidžia nepatenkintą žmogų.

Kartais kurios nors meilės beprasmiškumas yra taip aiškus, kad negalima jo nematyti, o tačiau ir tokia meilė tęsiasi, nors kiekviena jos diena krauju pažymėta. Ar nebeprasmiška, kai abipuse meile užsidega du žmonės, vienas kitam netinkami, vienas kito nesuprantą ir todėl — vienas kitam tolimi? Ar nebeprasmiška, kai kartais abu mylisi, abu tačiau nelaimingi (yra ir tokių meilės mįslių), ir nė vienas neturi jėgų tuos pančius nutraukti? Ar ne šiurpulingas toks pergyvenimas, kai du žmonės vienas kitam nepriklauso, o atskirti negali? Kažkoks beprasmiškas fatalizmas tur būt supa kiekvieną meilę. "Liūdnai kvailos gyvenimo painiavos", — rašo H. Hesse, — "kai gali būti beprasmiškai mylima, ir kai žmonės, regisi, palankiai vienas kitam nusiteikę, atskirai kiekvienas pergyvena savo nesuprantamą likimą; kai kiekvienas norėtų kitam padėti ir būti jam artimas, o negali".

Jei meilės beprasmiškumas ir nėra taip akivaizdus pačios meilės metu, tai jis paaiškėja vėliau, kai meilė — be pastovesnio ryšio — beprasmiškai praeina ar virsta nelaiminga. Juk regisi, medžiaginėje gamtoje visa prasminga. Juk regisi, gilus jausmas turėtų jungti, o ne skirti. O vis dėlto meilei vienpusiai žuvus ar abipusiai užgėsus, pamatoma, kaip visa buvo beprasmiška, kaip daug išeikvota energijos, širdies, laiko, o viso to vaisius — padidėjęs liūdesys ir skausmas, pagilėjusi vieatvė ir gyvenimo tuštuma. Todėl kai kam gali ateiti mintis, kad Eros tyčiojasi iš žmogaus ir žaidžia jo gyvenimu. Žmogus pasijunta apgautas ir apsigavęs. "Niekis, kad pasilikai vienateviškos kancioje, prieš tą sąmonę, kad buvai



Avery Dulles, S. J. po kunigystės šventimų Fordhamo universitete laimėna atsiklaupusį tėvą, Valstybės sekretorių Foster Dulles. Tėvas, spaudos atstovų paklaustas, kaip jam viskas patikę, atsakė: "Very impressive — labai įspūdinga".

toks kvailas ir apgavimo nepastebėjai" (E. Hoppe).

Beprasmiškumo sąmonę lydi *nusivylimo jausmas*, kurį galėtume išreikšti šiais žodžiais: "Žmogus jaučia ant lūpų tą deginantį šypsnį, kuriuo jis žiūri į tai, kas jam atrodė viskas, ir kas pasirodė niekis" (E. Ožeškienė). Kuo didesnė meilė, tuo didesnis nusivylimas. Kuo iš aukščiau nukrintama, tuo labiau sudūžtama. Kuo didesnės pilnumos tikėtasi, tuo gilesnė praraja atsiveria.

Nevienas, konkrečios meilės (ne meilės savyje!) menkybę svarstydamas, praregi, bet nenustoja kentėjęs. Jis nesiliauja savęs klausęs: kodėl tai, kas iš esmės yra ir galėtų būti gražiausia, žmonės sugadina? Kodėl vakar į pasaulį atėję žmonės, o rytą su juo atsisveikindami, skuba vieni kitus kankinti per tą trumpą šiandieną? Tiesa, ir tokiais atvejais, protas ir gyvybinės savisaugos instinktas įsikalba raminančių minčių, kad galėtų gyventi. "Ak, meilė ne tam, kad mus laimingus padarytų. Aš manau, kad ji egzistuoja mums liudyti, kaip stiprūs esame pakelti kančią ir nešti gyvenimo našta" (H. Hesse). Bet ta ar kita išmintis taip mažai gydo kenčiančią širdį. Ir nors yra tokių, kurie mano, kad "yra atkaklių iliuzijų, kurias išsaugojome iki grabo. Meilė nepriklauso prie tų iliuzijų". O vis dėlto kad ir nusivylus konkrečia meile, pačios meilės vertingumo sąmonė (gal taip pat iliuzija) ir ilgesys pasilieka. Neturi iliuzijų tik šventieji, nes tik jie vieni pilnai gyvena Antgamtinėje Realijoje, ir visai pasenę žmonės, kurių ryt, poryt laukia mirtis. Nors protas mato visų žemės ryšių tuštumą, bet širdis nori, ilgisi ir tiki, kad gali būti kitaip. Kaip sunku įskiepyti į žmogaus širdį Biblijos Saliamono



AR GALI BŪTI NORMALUS ŽMOGUS VISAI BE TIKĖJIMO?

Tikėjimo atžvilgiu galima suskirstyti žmones į tris grupes: tikintieji (teistai), netikintieji (ateistai) ir kovojantieji prieš Dievą (contrateistai). Pirmieji pripažįsta, kad šalia medžiaginio apčiuopiamo pasaulio yra dar gyna dvasia — Dievas, kuris yra sutvėręs iš nieko visą pasaulį: negyvąją gamtą, augmeniją, gyvūniją, žmogų ir dar daugybę nematomų dvasių, vadinamų angelais. Kadangi jie išpažįsta Dievą, kuris graikiškai

lupomis ištartą tiesą apie visa ko "tuštybių tuštybę!.."

Čia prisimena Knut Hamsun'o Viktorijos žodžiai apie meilę, kurios "visi keliai yra pilni gėlių ir kraujo, gėlių ir kraujo". Skaudūs šie žodžiai ir pilni melancholijos, nes meilės gėles tenka apmokėti krauju. Nors liūdnamatyti ir vaikščioti po meilės griuvėsius, bet gilus tikėjimas mums sako, kad virš visų meilės griuvėsių šviečia amžinoji Meilės Saulė, kurios su-tvertos meilės spinduliai nušviečia mūsų gyvenimą, kad ir laikinai. Ji — Amžinoji Meilė persunkia ir mūsų laikiną meilę, nes "galima mylėti tik tai", — sako C. F. Ramuz, — "kas tveria, o kas neturi tvermės, tas mylima tik vardan to, kas gali tverti".

Alfonsas Grauslys

yra vadinamas "theos", tai nuo šio žodžio ir Dievo išpažinėjai moksliskai yra vadinami teistai. Tie, kurie Dievo buvimą neigia, yra vadinami ateistai. Pagal jų supratimą Dievo nėra, todėl jie Dievo atžvilgiu yra neutralūs, gyveną visai nepaisydami Dievo ir Jo įsakymų: jie nieko nesaiko nei prieš Dievą nei už Dievą. Tokio nusistatymo žmonės dar yra vadinami laicistai, nuo lotyniško žodžio laicus – pasaulietis.

Labai juokingai atrodo tie žmonės, kurie kovoja prieš Dievą (contrateistai). Jeigu jokio Dievo nėra, tai kuriems galams kovoti prieš nieką? Jie yra panašūs į Don Kichotą, kurs kovojo su vėjo malūnais. Tokių nenuoseklių kovotojų buvo visais laikais, bet ypač jie pasireiškė pirmaisiais trimis šimtmečiais, vėliau prancūzų revoliucijos laikais, Ispanijos ir Meksikos pilietinio karo metu, pagaliau Rusijoje ir jos užgrobtuose kraštuose kovojama prieš Dievą komunistinės diktatūros vardu, kuri tęsiasi iki mūsų laikų. Vokietijoje 18-19 amžiuje prieš Dievą daugiau kovojo tik pavieniai asmenys, rašydami mokslo vardu knygas ir straipsnius, įžeidžiančius Dievą ir griaušančius tikėjimą.

1. Ontologinis bedievis

Dievas yra pasaulį ne tiktai sutvėręs, bet taip pat jį ir išlaiko. Galima sakyti, kad Dievas kiekvienu momentu pasaulį iš naujo tveria, nes Jam tiek sutverti tiek palaikyti yra tas pat. Medžiaga pasaulyje išsilaiko tik elektronų įtampos ir protonų bei neutronų santykyje. Yra šalia medžiagos kažkokia galybė, kuri palaiko įtampą ir santykį. Tą galybę mes vadiname Dievo Apvaizda. Ta pati galybė palaiko ir gyvybinę įtampą tam tikrą laiką. Nustojus palaiky-

ti, gyvybė pavirsta į nieką. Ta pati galybė nuolatos palaiko ir sielų bei dvasių egzistenciją. Jeigu nepalaikytų, tiek sielos tiek dvasios pavirstų į nieką. Ši Dievo Apvaizda po pasaulio sutvėrimo veikia nuolatos ir veiks iki pasaulio pabaigos. Taigi, ir žmogaus išlaikymas priklauso nuo Dievo Apvaizdos veikimo. Jeigu Dievo Apvaizda nustotų veikti, vienu momentu išnyktume be jokių pėdsakų. Ir tas Dievo veikimas nepriklauso nuo mūsų pripažinimo ar paneigimo. Mūsų egzistencija priklauso nuo Dievo Apvaizdos veikimo. Todėl pats pirminis mūsų buvimo pagrindas yra Dievo Apvaizdos veikimas. Dėl to mes negalime niekados nuo Dievo Apvaizdos nei vienam momentui atitrūkti, kol mes gyvename šioje žemėje. Iš to matome, kad mūsų egzistencija, mums norint ar nenorint, priklauso nuo Dievo Apvaizdos. Tas mūsų priklausomumas nuo Dievo veikimo vadinasi ontologinis (būtybinis) mūsų buvimo pagrindas.

Kaip negali būti be Dievo veikimo visų daiktų ir mūsų išsilaikymo, taip lygiai negali būti ontologinio (būtybinio) mūsų buvimo be Dievo. Būtybiškai (ontologiškai) mes visados esame Dievo veikimo galioje. Sakyti, kad žmogus yra be Dievo, reiškia teigti, kad žmogus pats save ontologiškai išlaiko. Tai visiškai negalimas dalykas. Todėl ontologinio bedievio negali būti. Taip lygiai kaip nėra miško, augančio be žemės, kaip nėra skrajojančių paukščių be erdvės, kaip nėra debesų be atmosferos spaudimo, kaip nėra svorio be žemės traukos, taip nėra žmogaus nei jokio kito sutvėrimo be Dievo. O vis dėlto yra žmonių, teigiančių, kad jie yra be Dievo, kad jie netiki jokio Dievo, kad jiems Dievo nereikia. Kaip reikia suprasti jų bedieviškumą?

2. Psichologinis bedievis

Kadangi vieni žmonės Dievą tiki ir praktikuoja religiją, o kiti sakosi netikėti Dievo buvimu ir jokios religijos nepraktikuoja, tai yra tarp jų koks nors skirtumas. Tačiau jau matėme, kad ontologinių bedievių negali būti, tad kaip mokslišku būdu atskirti tikintį nuo netikinčio? Tas skirtumas yra ne ontologinis, bet psichologinis. Pamažu žmogus susidaro pats sau nuomonę, kad Dievo nėra. Tas mintis dalinai jis galėjo girdėti iš kitų, dalinai jas padiktavo gyvenimo interesai. Mat, žmogus kartais nori gyventi pagal savo aistras ir užgaidas. Kad galėtų pateisinti savo gyvenimo nedorumą, jie paneigia Dievo buvimą ir kartu nubraukia Dievo įstatymų reikalavimą. Kitiems reikia vadintis ateistais, kad galėtų užimti aukštesnę vietą. Dar kitus verčia būti bedieviais organizacinė drausmė (bolševizmas). Tokiu būdu ir susidaro gyvenime nemažas skaičius bedievių arba dėl palaidos moralės, arba dėl išlepimo, arba dėl pataikavimo.

Dar yra dalis netikinčiųjų, kurie mintijimo būdu priėjo išvados, kad nėra Dievo. Jie tas savo teorijas aprašė knygose ir tomis idėjomis užkrėtė kai kuriuos skaitytojus. Tačiau mintijimo būdu tapusių ateistų yra labai mažas procentas, palyginus su tais, kurie tapo ateistai dėl nedorumo, prabangos ir pataikavimo. Tiek pažinimo keliu išvestoji, tiek dėl tam tikrų žmogaus interesų kilusioji bedievybė glūdi tikrai pažįstančioje sieloje. Dėl to ji ir vadinama psichologinė bedievybė. Tas sprendimas, sudarytas išvadiniu būdu, nėra žmogaus buvimo pagrindas, dėl to psichologinė bedievybė nieko bendra neturi su ontologine. Žmogaus priklausomumas nuo Dievo nepriklauso

nuo jo įsitikinimo arba neįsitikinimo. Pirma negu jis pradeda galvoti ir pažinti, jau yra Dievo Apvaizdos išlaidos. Pažinimo keliu sudarytas sprendimas, kad mes priklausome nuo Dievo, yra kur kas vėlesnės kilmės negu pats priklausomumas. Todėl ir psichologinis Dievo pripažinimas (teizmas) arba Jo paneigimas (ateizmas) yra kur kas vėlesnės kilmės už patį žmogaus priklausomumą nuo Dievo. Dėl to ir ontologinis teizmas savo esme yra visai skirtingas nuo psichologinio teizmo. Juodu tik teik turi bendra, kad antrasis gali atsispręsti į pirmojo buvimą ir jį pastebėti arba nepastebėti. Pastebėjus savo priklausomumą nuo Dievo, žmogaus pažinimo galioje gimsta Dievo sąvoka, o nepastebėjus — kyla Dievo paneigimas. Iš to matome, kad yra galimas tik psichologinis ateizmas, ontologinio nėra ir negali būti. Taigi, visų laikų bedieviai yra ne ontologiniai, bet psichologiniai bedieviai.

3. Intuicinis bedievis

Tiek pažinimo keliu prieitoji, tiek iš intereso kilusioji bedievybė nėra absoliučiai tikra kiekvienam ateistui, nepaisant to, kad jie ir sakosi netikėti Dievą. To netikrumo priežastis yra intuicinė (nujautimo) sielos galia. Šalia pažinimo būdu prieitų tiesų mes daug ką nujaučiame esant arba įvykstant. Toks nujautimas yra ne tikrai kūrybinis (įkvėpimas), ne tikrai gamtoje vykstančių reiškinių nujautimas, bet taip pat ir aukščiausios Būtybės — Dievo nujautimas. Šį nujautimą mes vadiname religiniu nujautimu arba religine intuicija. Jos dėka mes, visai negalvodami ir nespręsdami apie Dievą, jaučiame, kad yra kažkas didinga, kas mus ir visą pasaulį neša, užlaiko ir valdo. Ypatin-

gai pajuntame tą antgamtinę Būtybę, kai atsiskiriame nuo įprastos aplinkos ir patenkame vieni į gamtą.

Šitą nujautimą mes užtinkame visose tautose, net ir primityviškiausiose. Visi žmonės linksta garbinti nepažįstamą didžiąją Būtybę, nuo kurios priklauso tiek viso pasaulio, tiek ir atskiros žmogaus veiksmas. Todėl visose tautose yra randamos religinės apraiškos. Tiesa, kartais jos labai įvairios, sumedžiagintos ir iškreiptos, bet vis dėlto religinės. Religinę kilmę išaiškinti filosofai sugalvojo daugelį būdų, bet nė vienas nėra toks tikras, kaip religinės intuicijos atskleidimas. Ne veltui ir šv. Augustinas savo "Išpažinimuose" primena, kad jis nuolat jautęs aukščiausią Būtybę — Dievą ir su Juo savo mintyse dažnai kalbėdavęsis.

Religinis nujautimas lydi žmogų visą gyvenimą. Dėl to žmogus niekada nėra ramus, nors ir kažin kaip įsikalbėtų, kad nėra Dievo. Daugelio ateistų atsivertimas yra ne kas kita, kaip religinio nujautimo rezultatas. Nors ateistai mėgina save įtikinti, kad nėra Dievo, bet vis dėlto jų sąmonėje glūdi jausmas: o gal Jis ir yra. Kiekvienas ateistas yra dviveidis: vienaip sako, kitaip jaučia. Pirmasis veidas rodomas visuomenei ir savęs nuraminimui, o antrasis yra jo sielos intymiausias jausmas. Pagal pirmąjį veidą gyvenama ir viešai rodomasi. Pagal antrąjį apsprendžiama savosios egzistencijos prasmė ir pagal šį apsisprendimą mirštama. Jeigu kai kurie ir mirties valandą lieka ateistiniame nusistatyme, tai ne dėl to, kad jie neturėtų Dievo nujautimo, bet dėl įvairių nepatogumų, pripratimo ir išipareigojimų. Todėl, kaip matome, nėra nė intuicinio ateisto.

Intuicinis ateistas galėtų būti tik tuo atveju, kai žmogus yra be sąmonės. Tokie atvejai gali būti tada, kai žmogus praranda protą, kai yra apalęs arba šiaip sergąs kokiomis ypatingomis ligomis. Tad į mūsų klausimą, ar gali būti normalus žmogus ateistas, galima atsakyti, kad ontologinio ateisto nėra ir negali būti; intuicinio ateisto taip pat nėra, išskyrus nenormalius žmogaus dvasinės būklės atvejus. Gali būti tik psichologinių ateistų. Apie psichologines netikėjimo priežastis pakalbėsime kitą kartą.

Dr. P. Celiešius

IŠ FILMŲ PASAULIO

MOBY DICK

Vienas tų retesnių filmų, reikalaujantis iš žiūrovo pasiskaityti tą knygą, kuria filmas remiasi. Čia turima galvoje sudėtingas, simbolizmu ir alegorija persunktas Herman Melville romanas, kurį ne vienas bandė skaityti, bet neužilgo padėjo į šalį, paklydęs filosofinių išvedžiojimų labirintuose, Biblinio ir Šekspyrinio stiliaus mišinyje. Filmo režisierius John Huston 20 metų nešiojosi ambicingą projektą: perkelti į ekraną šį sedėvrių romaną, vardu "Moby Diek". Jis dairėsi aktoriaus, kuris sugebėtų atkurti komplikotąjį laivo kapitoną Ahab, neatskiesdamas nei tiršto simbolizmo, nei veiksmo įtikimumui būtino realizmo. Jis ieškojo išpūdingiausių priemonių pavaizduoti baltojo banginio Moby Dick simbolizmą ir gigantišką žmogaus dvasios galių impersonifikaciją.

Gregory Peck, gavęs labai sunkų fanatiškojo kapitono Ahab vaidmenį, pasirodo tikrai gerai. Visa nelaimė.

kad jo grimas, plaukai, barzda ir aukšta skrybėlė labai primena vieną Abrahą Lincolną, ir vietomis jam trūksta būtinų šiam vaidmeniui arogancijos. Orson Welles nepaprastai įspūdingas trumpame *Father Mapple* vaidmenyje. Austras Friedrich Ledebur sukuria neužmirštamą puslaukinį Queequeg. Richard Basehart yra labai geras, kaip Ishmael — stebėtojas ir pasakotojas, o anglas Leo Genn — visiškai išbaigtas, kaip Starbuck — pirmasis laivo karininkas, kuris kovoja su savo sąžine, susidūręs su fantastu Ahab, ieškančiu legendarinio baltojo banginio ir paliekančiu banginiais kunkuliuojančius vandenį kitiems jų medžiotams.

Žinoma, filmas yra tik romano pakaitalas, bet — turime pripažinti — labai vykęs. Kai kurios romano scenos yra žymiai įspūdingesnės ekrane negu knygoje. Dėl to bus tikrai kaltas ir naujas spalvotos fotografijos būdas, duodęs spalvai daugiau turinio ir jėgos, kai baltas ir juodas pozityvas uždedamas ant spalvoto negatyvo. Dėl tos pačios priežasties joks spalvotas filmas iki šiol nebus davęs tokių gilių jūros scenų ir tokio šiurpulingo realizmo. Žiūrovo atmintyje ilgai pasiliks audroje įtūžusios jūros momentai ir kone apokaliptinės scenos iš kovų su baltuoju banginiu.

Ne vienas žiūrovas — neskaitęs romano — nusivils filmu, nes jame daug specialios terminologijos ir archaizmų. Bet tai neturėtų jo akyse mažinti nei literatinės, nei vaidybinės filmo vertės, nei jo bendrosios kompozicijos. Mūsų supratimu, „*Moby Dick*“ yra pirmos rūšies filmas ir siūlytinas visiems.

Veiksmas baigiasi kerštinga baltojo banginio kova su jį persekiojusiu laivu, kurį jis savo milžinišku kūnu

suskaldo į šipulius. Iš vandens gelmių iškyla medžio karstas, kurį buvo užsisakęs Queequeg kelionei į jūros kapus, o pasinaudojo Ishmael — kelionei į gyvenimą.

SOMEBODY UP THERE LIKES ME

Sunku pasakyti, ar italų imigrantų, vardu Barbella, sūnus, praleidęs 6 metus įvairiuose pataisos namuose, negarbingai paleistas iš kariuomenės ir vienerius metus atitarnavęs sunkių darbų kalėjime, pagalvojo, kad vieną dieną jis bus pasaulio bokso čempionas, o iš jauno nusikaltėlio taps subrendusiu ir garbingu piliečiu.

Jau anksčiau bokso sluoksniuose New York'e jaunas Barbella buvo žinomas Rocky Graziano vardu (nenumaišyti su Rocky Marciano). Kalinamas Leavenworth karo kalėjime, jis rimtai susirūpino boksu ir pasinaudojo progomis pažengti boksavimo technikoje. Po sunkių metų, žiaurių bei slegiančių pergyvenimų, stiprių pagundų grįžti į nusikaltimo praeitį, Graziano išeina laimėtoju. Didelė pergalės dalis priklauso jo švelniai, bet drąsiai žmonai (žydų kilmės), kurią šiltai ir patraukliai vaidina Pier Angeli.

Rocky Graziano vaidmuo tenka naujam ateiviui — Paul Newman, kurį žiūrovas prisimins iš „*The Silver Chalice*“. Tai aktorius, kurio talentas, įsijautimo ir darbingumo potencialas žada jam didelę ateitį. Nors jis, kaip ir jaunųjų aktorių eilė iš New York'o Actors' Studio, yra pasiskolinęs vieną kitą manierą iš Marlon Brando, bet visumoje jis yra pilnas nuosavo originalumo ir savito išradingumo.

Bruno Markaitis, S. J.

Tėvai Jėzuitai Čikagoje pradėjo statyti namus, kuriuose ras prieglaudą mūsų organizacijos ir kitos kultūrinės lietuvių grupės. Tikimės, kad visuomenė lietuvišku dosnumu remis šį žygį, ir ateinantį rudenį jau galės šiais namais naudotis Aukštesnioji Lituanistikos Mokykla ir lietuvių organizacijos. Aukais galima siųsti šiuo adresu: *Jesuit Fathers, 5541 S. Paulina St., Chicago 36, 111.*

Labai nuoširdžiai dėkojame visiems, parėmusiems "Laiškų Lietuviams" leidimą.

6 dol. aukojo Mr. ir Mrs. Sakavičius (Columbus).

5 dol. aukojo: dr. V. Blažys (Chicago), Br. Malinauskas (Chicago), I. Grigaliūnas (Kenosha).

3 dol. aukojo: K. Petreikienė (Chicago), V. Naudžius (Cicero), M. Ede-
lienė (Chicago), P. Balzaras (Chicago), E. Žebrauskas (Chicago), A. Česnaka-
vičienė (Kenosha), J. Akelaitis (Chicago), P. Juozapavičius (Chicago), O. Mu-
liolienė (Chicago), J. Misevičius (Kanada), V. Mažeika (Chicago), dr. J. Meš-
kauskas (Chicago), R. Pronckus (Chicago), M. Krasauskas (Chicago), A. Vit-
kauskas (Chicago), F. Russ (London), B. Lukas (Chicago), J. Jagela (Chicago).

2 dol. aukojo: V. Maskvytis (Chicago), kun. F. Manelis (Belmont), B. Ry-
mantas (Chicago), A. Ripskis (Chicago), J. Zauka (E. Chicago), kun. J. Ruokis
(Little Falls), A. Juodka (Chicago), kun. L. Klimas (Hempstead).

1 dol. aukojo: R. Kerelytė, A. Daugirdas, K. Gasiūnas, P. Bičkienė, S.
Charžauskas, V. Valkavickas, B. Eringis, S. Žumbakis, A. Augustinaitis, I.
Dambrauskas, J. Garbačiauskas, A. Budreckas, J. Bulotienė, H. Chapas, E.
Ekertaitė, S. Blandienė, L. Vilūnas, J. Masaitis, J. Ruokis, S. Ragauskas, N.
Rauchienė, K. Kronas, R. Žilvitis, A. Girdvainis, J. Bernotas, J. Dirginčius, J.
Petraitis, M. Sultanas, A. Minelga, O. Juodvalkienė, J. Miečius, M. Povilaitis,
Z. Aleksiūnas, C. Kamarauskas, A. Sadowski, V. Siliūnas, F. Juškas (visi Chi-
cago); M. Kvietkauskas (Hammond), L. Janulevičius (Brooklyn), J. Brazauskas
(Waterbury), E. Rudaitienė (Toronto), dr. E. Tallat-Kelpša (Cicero), K. Majaus-
kas (London), H. Šatinskas (Phila.), M. Slapšys (Long Island), J. Drąsutis
(Pittsburgh), A. Obearskis (Toronto), V. Miknevičius (Cleveland), O. Ingelevi-
čius (Los Angeles), E. Dapšienė (Omaha), kun. M. Čyvas (Amsterdam), J. Stri-
kaitienė (Cicero), J. Šimonis (S. Barbara), G. Urbelis (E. Chicago), S. Dabkus
(Toronto), M. Jonikas (Hamilton), B. Daukantas (E. Chicago), A. Jaugelis
(Montreal), V. Ignatavičius (Clev.), J. Daukaitė (Detroit), B. Bacevice (Clev.),
V. Vasiliauskas (S. Boston), E. Mališauskas (S. Boston), kun. V. Zakarevičius
(Wakita), K. Dapkus (Toronto), V. Vaitkevičius (Cicero), S. Petkevičienė (Ha-
milton), A. Lingis (Melrose Park), P. Stankevičius (Hartford), S. Ažubalis (Ka-
nada), J. Pusvaškis (Nashua), O. Kukarskienė (Baltimore).

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Birutė Pūkelevičiūtė. AŠTUONI LAPAI. Premijuotas romanas. Autorė šiame veikle labai meniškai sujungia tremties tragediją su nepriklausomos Lietuvos gyvenimu ir viską nudažo mistiška Didžiosios Savaitės liturgija. Tai vienas įdomiausių ir kruopščiausiai apdailintų šios rūšies veikalų dabartinėje mūsų literatūroje.

Knygą galima gauti "Draugo" administracijoje, 2334 S. Oakley Ave., Chicago 8, 111.392 psl., kaina — \$3,75.

Alfa Sušinskas. JAUNYSTĖS MARŠAS. Išleido prel. P. Juras. Viršelis A. Korsakaitės. Antras papildytas ir pataisytas leidimas. Ši knyga Lietuvoje labai jaunimui patiko, nors dabartinės gyvenimo sąlygos ir jaunimo galvosena žymiai pasikeitę, bet vis dėlto manome, kad ir dabar ji mūsų jaunimui bus labai naudinga ir įdomi.

Jonas Balys. LIETUVIŲ MITOLOGISKOS SAKMĖS. Išleido Nida Anglijoje. 192 psl., kaina nepažymėta.

Juozas Grušas. KARJERISTAI. I dalis. Romanas. Išleido Nida, 190 psl.

Jeronimas Cicėnas. OMAHOS LIETUVIAI. Išleido Omahos šimtmečio minėjime lietuviams atstovauti komitetas. Spaudė Saleziečių spaustuvė Italijoje. Kieti viršeliai, 278 psl., labai daug iliustracijų iš Omahos lietuvių gyvenimo.

Immaculata Press

LAIŠKAI LIETUVIAMS" 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois